

**Yohanes Mabaptis mapata'u wia sé tou pé'ndon sumiap tumrima si
Opo' Empung**

(Matius 3:1-12; Lukas 3:1-18; Yohanes 1:19-28)

1 ¹Nya'ay un Abar Lé'os ni Yesus Kristus, si Rinté' Ni Opo' Empung.

²Un Abar Lé'os ya'ay ung ketaré néi pantik witu ung Kitab Yesaya. Witu roro ung Kitab ti'i, si Opo' Empung timudu' ku'ay,

"*IakerKu si utusanKu mapu'na wia Niko, ni sia mokan si muka lalan wia Niko, u maksut ni'tu mesesiap un até né tou tumrima Niko*" ¹

³*Sia makérét rangat mena um padang gurun, sia metetudu' ku'ay,
'Wuka'an lalan nu metetrima si Opo' Empung, wo terénen u lalan mesesungkud ni Sia.'*" ²

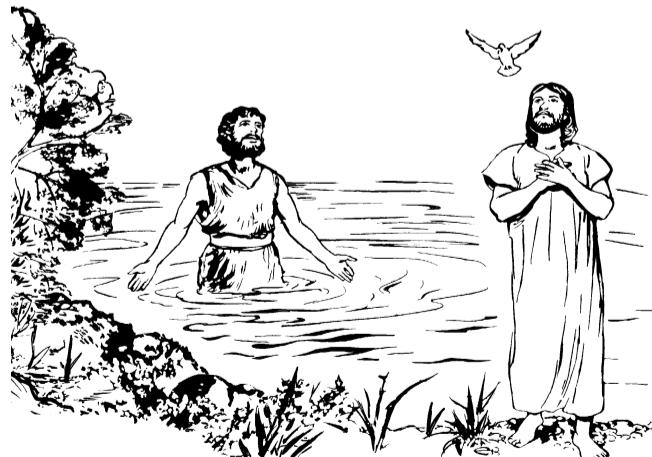
⁴Si utusan ni Opo' Empung ti'i, mekengaran Yohanes Mabaptis. Sia minengko'é aki padang gurun wo matudu' wia sé tou, "Tumobato, pé'ndon ampungen ni Opo' Empung u dosa miu. Wo iwémo un tou miu baptisen, nena'u wia ung kamu nu timobato." ⁵Wo um waya né tou aki daéra Yudea wo sé tou aki kota Yerusalem mangé wia si Yohanes. Akun néra u dosa néra wo séra baptisen ni Yohanes witu lalanaoud Yordan. ⁶Yohanes minaké u juba siniwo karia um wu'uk ni onta wo ung kudit reringaten um pawa'kes rerénan. Ung kekanenna sé koropitan karia un tari'is né ngéngéng.

⁷Wo nya'ay kasi'i u néi patudu'na wia sé tou aki'tu, "Ta'an, na'an pé si méi si wales kwasa wo nyaku. Ma'an pé rumungku' mewewuka un tadi spatuNa, nyaku déi' war. ⁸Baptisenku kamu karia unoud, ta'an Sia si mebebaptis ni kamu karia u Roh Tudus."

Si Yesus binaptis ni Yohanes aki lalanaoud Yordan

(Matius 3:13-17; Lukas 3:21-22)

⁹Un oras ni'tu, si Yesus minéié aki Nasaret mena daéra Galilea, wo Sia baptisen ni Yohanes mena lalanaoud Yordan. ¹⁰Kéiondol ni Yesus menaoud, Sia mé'lek un dangit minawuka, wo u Roh du'an si burung pombo, tumumpa witu un atasNa. ¹¹Kawus ni'tu, katadinga'ano un suara aki sorga, "Niko ya'ay si Rinté'Ku, rendemenKu Ko. Wia niko ya'ay un atéKu snang."

¹1:2 Maleakhi 3:1

²1:3 Yesaya 40:3

**Wina'wa'an ni tunduan né sétang
si Yesus aki padang gurun**
(Matius 4:1-11; Lukas 4:1-13)

¹²Katundu ni'tu, u Roh ni Opo' Empung mekewadi si Yesus mena padang gurun. ¹³Si Yesus witu padang gurun ti'i kauréna epat na pudu' na endo, wo witumo si tunduan né sétang ma'wa' wia ni Sia. Si Yesus manto' witu karia né reringaten siru, wo sé malaékat maselewir ni Sia.

Si Yesus tumudu' un Abar Lé'os wia sé tou Galilea
(Matius 4:12-22; Lukas 4:14-15, 5:1-11)

¹⁴Un oras si Yohanes kinaingka'ano, si Yesus mangé mena daéra Galilea wo tumudu' un Abar Lé'os ni Opo' Empung. ¹⁵Sia tumudu', "Un oras u néi tantu ni Opo' Empung minakado, si Opo' Empung Mekekwasamo du'an si Raja. Ni'tumo, tumobato wo mercayamo u Abar Lé'os ni Opo' Empung."

Si Yesus tumawa sé tou epat sé mapangélek
tumundu ni Sia. pé'én

¹⁶Mekasa si Yesus kumélang mena ruru danau Galilea, Sia miné'lek sé dua matuari, séra dua mekengaran Simon³ wo Andreas. Séra madombo' u lelombo', nu séra mapangélek pé'én. ¹⁷Wo si Yesus tumawa ni séra, "Méimo, tumundu kariaKu! Ung kamu biasa man mapangélek pé'én, ta'an ajarenKu mokan kamu sa kura mapangélek tou metetundu wia Nyaku."
¹⁸Kéitadinga angé ni'tu, séra rengan tumeda'u u lelombo' néra wo tumundu si Yesus.

¹⁹Kawus ni'tu, si Yesus kumélang kasi'i wo Sia mé'lek si Yakobus wo si Yohanes, sé rinté' ni Sebedeus. Séra mapekalé'os u lelombo' witu dondéy. ²⁰Sia tumawa ni séra dua, wo séra tumundu wia ni Sia. Iteda'u néra si ama' néra witu dondéy mawadi-wadi karia né tou mapa'yang.

Yesus tumawa si Simon wo si Andreas tumundu ni Sia

**Yesus minoo si sétang wia si tou aki Kapernaum
(Lukas 4:31-37)**

²¹Yesus wo sé murit-muritNa mawiamo aki Kapernaum. Kéiendo angé u Sabat,⁴ Yesus rengan muntep aki roro um walé paémanan né agama Yahudi wo maajar witu. ²²Séra mé'rang matadinga Sia maajar, nu Sia maajar puding karia ung kwasa, déi' masuat wo sé ahli-ahli Taurat.

²³Un oras ni'tu, nena'an si esa tou kinasa'niwan ni sétang. Si tou ti'i makérét, ²⁴"Yesus, tou Nasaret! Apa ku'a un urusanNu karia ami? Niko minéi mepepaté ni kami ku'a? Keta'uanku sipaKo, Niko mo Si Tudus aki si Opo' Empung wo méi."

²⁵Ta'an si Yesus sumerit wia ni sia, "Menes ko! Mondol ko wia ni sia!"

²⁶Si sétang sumiwo akad si tou ti'i néi kaghergher keted rumaé, wo kumérét rangat si sétang mondol wia ni sia. ²⁷Um waya né tou witu mangéra-ngérang, akad séra metetudu'an, "Héi, samo éleken! Ajarano

³ 1:16 Ung ngaran wadina ni Simon, Petrus. Éleken witu Markus 3:16

⁴1:21: Witu bahasa asli, 'Sabat' un arti ni'tu un endo rumes ma'yang wo un endo sumombayang. Un oras ti'i, endo 'Sabat' un endo Sabtu.

weru koman nya! Sia matarndem puding karia ung kwasa, akad sé sétang kasi'i tumundu um préntaNa."

²⁸Kawus ni'tu, um brita ni Yesus ikaserew mena um waya tampa aki daéra Galilea.

**Si Yesus limé'os si pamosanan wewéné ni Simon
wo sé tou wadina**
(Matius 8:14-17; Lukas 4:38-41)

²⁹Kéiondolé mena walé paémanan né agama Yahudi, Yesus, Yakobus karia si Yohanes mangé aki walé ni Simon wo ni Andreas. ³⁰Un oras ni'tu, si pamosanan wewéné ni Simon mangolo-ngolo', nu pasu' rumaé un awakna. Wo séra mangé tumudu' wia si Yesus sa si pamosanan ni Simon ti'i saki. ³¹Kawus ni'tu, si Yesus mangé rumémpé' wia si pamosanan wewéné ni Simon, mingka' u dengenna wo sawangenNa tumo'od sia. Un oras ni'tu man um pasu' ni pamosanan wewéné ni Simon malé'os, wo sia mator kekanen wia ni séra.

³²Kéimerapa angé,⁵ iwadi né tou wia si Yesus um waya né tou sé saki wo sé kinasa'niwan ni sétang. ³³Wo waya né tou witu ung kota ti'i rumansak witu um pu'na pepenet. ³⁴Wo si Yesus limé'os sé tou daked sé minalelaéngan um pepa'osen néra, wo si Yesus mawoo sé sétang minuntep wia sé tou ti'i. Si Yesus déi' mé sé sétang tumarndem, nu séra mata'u sipa Sia.

**Si Yesus tumudu' un Abar Lé'os ni Opo' Empung
aki daéra Galilea**
(Lukas 4:42-44)

³⁵Kéiayaé, si Yesus tumo'od wo mondol witu um walé ti'i. Sia mangé mangélek un tampa kapedakan wo sumombayang witu. ³⁶Ta'an si Simon wo sé kariana mangé mangélek ni Sia. ³⁷Méilekan angé kariaNa, séra tumudu', "Guru, kedaked sé tou mapangélek si Guru."

³⁸Sawat ni Yesus, "Méimo, kita mangé aki tampa wadina, aki kota-kota wo wanua-wanua un tawi man wi'ay. Aki'tu kasi'i Nyaku toro tumudu' un Abar Lé'os ni Opo' Empung, nu u ni'tu wo Ku méi."

³⁹Wo si Yesus mangé aki um waya tampa mena Galilea. Sia tumudu' un Abar Lé'os ni Opo' Empung wia ni séra aki walé-walé paémanan wo moo sé sétang-sétang sé minuntep wia sé tou.

Yesus limé'os si tou si saki kusta
(Matius 8:1-4; Lukas 5:12-16)

⁴⁰Nena'an si tou esa si saki kusta méi wia si Yesus. Si tou ti'i rumungku' witu saru-saruanNa wo makisawang, "Sa si Tuang pa'ad, Tuang toro lumé'os nyaku."

⁴¹Si Yesus rumendem ni sia. IsaadNa u dengen wia si tou ti'i wo tumudu', "Nyaku pa'ad. Yo malé'oso ko!" ⁴²Un oras ni'tu man, ung kusta wia si tou ti'i madéi', wo sia lé'oso.

⁴³Kawus ni'tu si Yesus rengan man maker ni sia mangémo, wo kategas rumaé Sia mepaghanang wia si tou ti'i, ⁴⁴"Ghenangené! Niko déi' toro tumudu' wia sipa man u siniwoKu wia niko. Ta'an niko mangémo wia si imam, si tou si mauru-urus ung korban persembahan ti'i pé'ndon sia toro mé'lek niko lé'oso. Kawus ni'tu, niko musti mé ung korban persembahan du'an u néi prénta ni Musa.⁶ Siwonnu um waya ni'tu pé'ndon sé tou toro meta'u nu ko lé'oso."

⁴⁵Ta'an si tou ti'i minangé man taré' cumerita aki waya un tampa apa u minamoali wia ni sia. Ni'tumo, si Yesus déi'mo toro muntep rumendai aki kota-kota, Sia manto' mokan mena un tampa-tampa kapedakan aki luar kota. Ta'an ma'an téintu kasi'i, sé tou aki wisa wo wisa maéi man wia si Yesus.

⁵1:32 Witu un endo Sabat, sa si sindo minuntepo un endo Sabat ti'i minento'mo wo sé tou toromo ma'yang.

⁶1:44 Éleken witu Imammat 14:1-32.

Yesus limé'os si tou lumpu

(Matius 9:1-8; Lukas 5:17-26)

2

¹Kéidangkoy pira na endo, si Yesus mawuri sumoup aki Kapernaum. Sé tou aki'tu timadinga sa Sia mena walé. ²Ni'tumo daked sé tou minaransak akad witu déi'mo siapa tampa, akad witu um pu'na pepenet pudingou tou. Witu un tampa ti'i, si Yesus tumudu' wia ni séra un Abar Lé'os ni Opo' Empung.

³Kareghas ni'tu méi sé tou epat, minuléngé esa tou si lumpu iwadié wia si Yesus. ⁴Ta'an nu talauso daked sé tou, séra déi' minekewa si tou ti'i wia si Yesus. Yo séra ghomoghar un atep witu un atas ni Yesus, wo itumpa néra si tou lumpu ti'i minaké un tepéé un tinekelanna. ⁵Kiélek u siniwo néra, si Yesus mata'u séra mercaya wia ni Sia. Wo Sia tumudu' wia si tou lumpu, "U dosamu, kinaampungano."

Sé epat tou ghomoghar un atep petetumpa'an si tou lumpu

⁶Ta'an witu kasi'i na'an minumpé' pira sé ahli Taurat. Wo séra dumiwagh witu roro un até, ⁷"Branimo rumaé Sia tumarndem téintu. Sia mahojato wia si Opo' Empung, Sia sumiwo un touNa du'anokan ni Sia si Opo' Empung. Si Opo' Empung man si toro meeampung u dosa."

⁸Ta'an si Yesus meta'umo un apa u ghinenang néra. Wo Sia tumudu', "Ta'an kamu maghenang téintu? ⁹Wisa pé un toro percayan né tou, Nyaku tumudu', 'U dosamu kinaampungano' ka'pa 'tumo'odo angkaten un tepéému wo kumélang." ¹⁰Ta'an kewéit ipepeélekKu, pé'ndon kamu meta'u sa wia dunia ya'ay si Rinté' Ni Tou nena'an kwasa meeampung un dosa." Wo si Yesus tumudu' wia si tou lumpu, ¹¹"Tumo'odo, angkateno un tepéému wo mawuri."

¹²Si tou ti'i rondor man tumo'od, angkatenna un tepééna, wo witu ung kedaked né tou sia mondol aki walé ti'i. Un oras ni'tu um waya né tou mangéra-ngérang. Séra muji si Opo' Empung wo tumudu', "Oh, ni kami déi' pé koman miné'leké u minamoali du'an nya'ay."

Si Yesus tumawa si Lewi tumunu kariaNa

(Matius 9:9-13; Lukas 5:27-32)

¹³Si Yesus mangé sumoup aki rémpé' danau Galilea. Aki'tu nena'an sé tou daked minéi wia ni Sia, wo Sia maajar wia ni séra.

¹⁴Kawus ni'tu Yesus kumélang wo Sia mé'lek si Lewi si mapa'yang witu kantor blasténg, si rinté' ni Alfeus. Ni sia minumpé' witu un tampa pawaéran né tou um blasténg. Wo si Yesus tumudu' wia ni sia, "Méimo, tumunu kariaKu." Kéitadinga angé ni'tu, Lewi rumondor wo tumunu si Yesus.

¹⁵Kawus ni'tu si Yesus mangé kuman aki walé ni Lewi. Witu nena'an né mapa'yang witu kantor blasténg karia né tou sé pakuan néra berdosa sa kuman mawadi-wadi karia ni Yesus wo sé murit-muritNa. Un oras ti'i daked sé tou timunu si Yesus.

¹⁶Un oras ni'tu, nena'an kasi'i sé ahli Taurat sé witu golongan Farisi. Éleken néra si Yesus kiman mawadi-wadi karia né mapa'yang witu kantor blasténg wo karia né tou berdosa. Wo séra tumudu' wia sé murit-murit ni Yesus, "Ni Sia déi' toro kuman mawadi-wadi karia né mapa'yang witu kantor blasténg wo karia né tou berdosa."

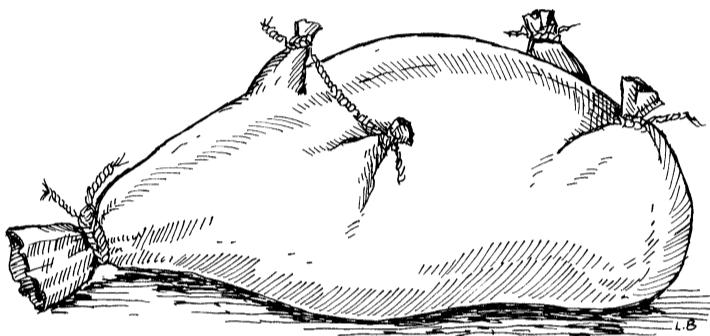
¹⁷Kéitadinga angé ni'tu wo Sia sumawat, "Déi' sé tou lé'os sé mamandung si dokter, ta'an sé tou saki. Nyaku minéi déi' nu sé tou makuan un touna le'os, ta'an nu sé tou berdosa."

Un ajaran ni Yesus minalaéngan wo un adat pu'na
(Matius 9:14-17; Lukas 5:33)

¹⁸Mekasa, murit-murit ni Yohanes karia né tou golongan Farisi mapuasa. Un oras ti'i méi sé tou pira dumiwagh wia si Yesus, "Sé murit-murit ni Yohanes karia né tou golongan Farisi mapuasa, ta'an sé murit-murit ni Tuang déi'?"

¹⁹Wo si Yesus sumawat, "Sa si prédégom mena pé um pésta kawéng, toro rekén sé kariana ti'i mapuasa? Mantu'na sé kariana ti'i mapuasa sa sia mawadi-wadi pé karia néra. ²⁰Ta'an nena'an un oras ni'tu, tou wadina kumaat si prédégom wia ni séra, wo witumo ung ketaréan néra mepepuasa."⁷

²¹Wo Sia tumudu' kasi'i, "Déi' siapa si tou esa si mepepapén u roko' weru witu un dambungna uré. Nu sa tu pini'pi'ano, u roko' weru kumori' wo un dambung uré ti'i makisi', wo ung kisi' ti'i wales masela. ²²Téintu kasi'i déi' siapa tou si tumou' un anggor weru witu un tampa un anggor uré. Nu sa un tampa anggor u siniwo karia ung kudit reringaten ti'i urémo, ung kuditna déi'mo mafér. Yo, sa to'uan ni tou un anggor weru ti'i witu tampa un anggor uré, wo un anggor weru maréis, un anggor ti'i sumiwo un tampa ti'i mapesut. Kamurian angé, un anggor ti'i katéa' wo un tampana ti'i maléwo'."

Un tampa anggor ung kudit reringaten

Yesus si maator un endo Sabat
(Matius 12:1-8; Lukas 6:1-5)

²³Mekasa witu un endo Sabat, un endo sé tou déi' toro ma'yang, si Yesus wo sé murit-muritNa kimélang dumewat mena un uma gandum. Kareghas séra makélang witu, sé murit-muritNa mu'pu' ung gandum. ²⁴Un oras ti'i nena'an né tou Farisi méi wo tumudu' wia si Yesus, "Samo éleken um pasiwon néra ti'i! Ni séra déi' toro ma'yang wia un endo Sabat ya'ay."

²⁵⁻²⁶Wo si Yesus sumawat wia ni séra, "Ung kamu déi' pé minaca un cerita ni raja Daud. Un oras ni'tu, si raja Daud wo sé touna maremo, wo déi'mo siapa kekanen apa-apa. Ni'tumo si raja Daud ya'ay rumoro witu Ténda Paémanan ni Opo' Empung, wo kuman um brot persembahan wia si Opo' Empung, sé toro man kuman ni'tu sé imam-imam. Iwéna pé kasi'i um brot ti'i wia sé touna. Un oras ni'tu ti'i, si Abyatar si minamoali Imam Sela."⁸

²⁷Wo si Yesus tumarndem kasi'i wia ni séra, "Un endo Sabat, siniwo ni Opo' Empung mamoali berkat wia ta tou. Si Opo' Empung déi' simiwo sé tou tumundu man un atoran un endo Sabat. ²⁸Wo si Rinté' Ni Tou nena'an kwasa maator un endo Sabat."

Yesus limé'os si tou witu un endo Sabat
(Matius 12:9-14; Lukas 6:6-11)

3 ¹Yesus mangé sumoup aki walé paémanan né tou Yahudi. Aki'tu nena'an si esa tou, un dengenna lumpumo senauka. ²Wo witu kasi'i nena'an sé tou pira mapangélek alasan mesesala' si Yesus. Ni'tumo séra mangéle-ngélek man ni Sia, meteta'u sa Sia lumé'os si tou ti'i witu un endo Sabat, un endo sé tou déi' toro ma'yang. ³Kuan

⁷2:20 Si Yesus miné gambaran un touNa masuat wo si prédégom.

⁸2:25-26 Lumélé' un conto ti'i, si Empung Yesus mapata'u sa si Daud déi' simala' minéndo um brot ti'i, nu ung kebutuhan né tou u wales pé penting wo un atoran agama. 1 Samuel 21:1-6; Imamat 24:9

ni Yesus wia si tou u dengenna lumpumo senauka ti'i, "Méimo, rumondor wia un uned ya'ay."

⁴Wo Sia dumiwagh wia sé tou witu, ''Apa un toro siwon witu un endo Sabat? Sumiwo u lé'os ka'pa u léwo'? Melelé'os si tou ka'pa mepepaté si tou?'' Ta'an ni séra mamene-menes man.

⁵Sia tumengteng wia um waya néra karia un upi'. Rawoy un atéNa nu keté un até néra. Sia tumudu' wia si tou ti'i, "Iterenno u dengennu." Iterenna u dengenna wo minalé'oso. ⁶Un oras ni'tu man, sé tou Farisi mondol witu um walé paémanan. Séra mangé maesa'-esa'an karia né tou Yahudi sé matundu si raja Herodes⁹ mepepaté si Yesus.

Daked sé tou timundu si Yesus

⁷Yesus karia né murit-muritNa mangé aki danau Galilea pé'ndon toro dumou' wia sé tou daked. Ma'an pé tu téintu, daked pé kasi'i sé tou minangé mapatunduan kariaNa. Na'an sé minéié aki Galilea, Yudea, ⁸Yerusalem, Idumea, aki senauka Yordan, aki Tirus wo Sidon. Séra minéi wia si Yesus, nu tinadinga néra mo um waya mujisat siniwoNa. ⁹Daked rumaé sé tou minéi wia ni Sia, ni'tumo si Yesus maker sé muritNa sumadia dondékumé um pesesakéanNa, pé'ndon sé tou déi' dumompit ni Sia. ¹⁰Nu Sia limé'oso sé tou daked, ni'tumo daked sé tou saki rumaméji meeingka' ni Sia. ¹¹Susud si tou kinasa'niwan ni sétang ti'i mé'lek si Yesus, séra rumungku' wo sumighi' witu saru-saruanNa wo kumérét, "Ni Sia mo ya'ay si Rinté' Ni Opo' Empung!" ¹²Ta'an si Yesus suméro' karia rangat wia sé sétang pé'ndon déi' itudu' néra sipa Sia.

Yesus matarndemé witu un atas dondékumé

Si Yesus tumudu' sé tou mapudu' wo dua mamoali utusanNa

(Matius 10:1-4; Lukas 6:12-16)

¹³Kawus ni'tu si Yesus madé mena ung kentur. Sia tumawa sé tou winetinNa wo séra méi wia ni Sia. ¹⁴Sia tumudu' sé tou mapudu' wo dua mamoali utusanNa. Séra mo sé tumundu mawadi-wadi kariaNa, wo kasi'i meeutus ni séra metetudu' un Abar Lé'os ni Opo' Empung ¹⁵wo Sia kasi'i miné kwasa wia ni séra mawoo sé sétang.

¹⁶Sé mapudu' wo dua tou tinudu'Na ti'i, u ngaran néra: Simon (si nginarananNa Petrus), ¹⁷Yakobus wo si Yohanes (sé rinté' ni Sebedeus, ni séra dua nginarananNa Boanerges nu séra masuat man un tangker), ¹⁸Andreas, Filipus, Bartolomeus, Matius, Tomas, Yakobus (si rinté' ni Alfius), Tadeus, Simon (si witu Gerakan Yahudi Merdeka), ¹⁹wo ¹⁹Yudas Iskariot (si mehehianat si Yesus).

⁹3:6 Sé tou ya'ay sé madukung si raja Herodes wo sé pemrénta Romawi sé mena Israel.

¹⁰3:18 Sé kelombo sé pa'ad mebebebás u negara Israel wia sé penguasa Romawi.

**Sé ahli-ahli Taurat timoké sa si Yesus mawoo sé sétang minaké
ung kwasa ni tunduan né sétang**
(Matius 12:22-32; Lukas 11:14-23, 12:10)

²⁰Kawus ni'tu, Yesus rumoro aki esa walé. Aki'tu kasi'i daked tou méi rumansak wia ni Sia, akad ni Sia wo sé murit-muritNa déi'mo timu'med kiman. ²¹Kéitadinga né kluarga ni Yesus sa ni Sia witu, séra méi méndo ni Sia, nu ung kuan néra Sia minasénomo.

²²Sé ahli Taurat sé minéi aki Yerusalem tumudu', "Beelsebul minuntep wia ni Sia'! Wo karia ung kwasa ni tunduan né sétang ya'ay, Sia mawoo sé sétang."

²³Yesus tumawa ni séra, wo tumarndem wia ni séra minaké andéan, "Kura rekén si tunduan né sétang mawoo sé touna angé? ²⁴Sa sé tou witu esa kraja'an makoro', tantumo tu ikasera, ²⁵wo sa ung kluarga néimo keghagha, tantumo kasi'i ikasera. ²⁶Téintumo kasi'i sa si tunduan né sétang sumaru sé touna angé, tantumo tu ikasera wo ma'biso.

²⁷Sa nena'an si esa tou méndo um barang witu um walé ni tou keted, ikalana pé wo wa'kesen si tou keted ti'i taré sia toro méndo um barang ni tou ti'i.¹¹

²⁸Nyaku tumudu' wia ni kamu! um waya dosa u sumiwo né tou toro pé ka'ampungan, téintu kasi'i wo u mahojat. ²⁹Ta'an sa si tou mahojat si Roh Tudus, sia déi' ka'ampungan, nu sia simiwomo dosa u déi'mo ka'ampungan." ³⁰Si Yesus tumarndem téintu, nu séra tumudu' sa ni Sia kinasa'niwano ni sétang.

Ina' ni Yesus wo sé katuariNa
(Matius 12:46-50; Lukas 8:19-21)

³¹Si Ina' ni Yesus wo sé katuariNa méi mena walé paajaranNa. Kareghas séra rimondor aki kelasan, séra maker tou tumawa ni Sia.

³²Witu un tampa ti'i, kedaked sé tou minumpé' dimiput wia si Yesus wo séra tumudu' wia ni Sia, "Tuang, si ina' wo sé tuari ni Tuang aki kelasan. Séra pa'ad méilekan karia ni Tuang."

³³Si Yesus sumawat wia ni séra, "Sa ilélé' sipa ku'a si ina'Ku wo sé katuariKu?"

³⁴Si Yesus kumirit wia ni séra sé minumpé' dimiput wia ni Sia, wo tumudu', "Waya ung kamumo ya'ay si ina'Ku wo sé katuariKu! ³⁵Yo, sipa si sumiwo ung kepa'ad ni Opo' Empung, ni sia mo sé katuariKu wo si ina'Ku."

Andéan um bibit witu tana' minalelaéngan
(Matius 13:1-9; Lukas 8:4-8)

4 ¹Mekasa si Yesus maajar kasi'i mena ruru danau Galilea. Witu daked rumaé tou minéi rumansak wia ni Sia. Ni'tumo, Sia sumaké witu dondéy u simandar mena ruru danau wo mumpé' witu, ta'an nena'an sé tou daked mena ruru danau. ²Daked u néi ajar ni Yesus wia ni séra minaké andéan. Wo Sia maajar ni séra ku'ay,

³"Tadingan makalé'os! Nena'an si mapanguma maparut um bibit. ⁴Kareghas sia maparut, nena'an um bibit néi katéa' mena lalan. Wo sé burung méi tumongko' um bibit ti'i akad ma'bis. ⁵Nena'an kasi'i u néi katéa' witu tana' kewatuan, un tana'na toyo' man. Um bibit witu un tampa ti'i rewek tumou, nu un tana'na toyo'. ⁶Ta'an kéiresik angé ni sindo, u tetanemen ti'i maweles akad mapera nu un amutna déi' mekéilek kekanen. ⁷Wo um bibit wadina kasi'i néi karaghos witu dukut manura. Un oras um bibit ti'i matoumo, u dukut manura kasi'i tumou wo dumompit u tetanemen akad déi'mo toro mawua'. ⁸Ta'an nena'an um bibit wadina néi karaghos mena un tana' rembur. Ni sia timou lé'os wo mawua'. Susud na'ka um pinu'pu' witu mekatedu na pudu' kasio', nena'an u mekaenem na pudu' kasio', wo nena'an kasi'i u mekasratus kasio'."

⁹Kuan ni Yesus kasi'i, "Sipa si nena'an dunteng, tumadinga mekalé'os."

¹¹3:27 Witu un ayat ya'ay, si Yesus mapeta'u sa Sia kimala si tunduan né sétang wo mawoo sé sétang, masuat du'an si esa tou kimala si tou esa si keted wo méndo um barang ni tou keted ti'i.

¹⁰Un oras si Yesus esasa mokan, sé mapudu' wo dua muritNa wo sé tou sé timundu wia ni Sia dumiwagh apa arti un andéan ti'i. ¹¹Wo sawat ni Yesus, "Nyaku maajar patepu' wia ni kamu sa si Opo' Empung Makwasa du'an si Raja. Ta'an wia sé tou wadina, néi ajarKu minaké man andéan. ¹²Nyaku minaké un andéan wia sé tou wadina ti'i, pé'ndon un apa u néi pantik witu Kitab Yesaya mamoali. Ku'ay u néi pantik:

'Ma'an séra miné ghenang, ni séra déi meta'u un arti ni'tu. Wo ma'an kasi'i séra timadinga, ni séra déi mata'u. Nyi'nya minamoali téintu pé'ndon séra déi' tumobat wo ka'ampungan. '"

Si mapanguma maparut um bibit

**Yesus mapata'u arti un andéan um bibit
witu tana' minalelaéngan**
(Matius 13:18-23; Lukas 8:11-15)

¹³Kawus ni'tu, Yesus tumudu' wia sé murit-muritNa wo sé tou sé timundu ni Sia, "Déi' pé keta'uan niu rekén un andéan kewéit ti'i? Wo kura rekén kamu mameta'u un andéan wadina? ¹⁴Un arti ni'tu ku'ay: si mapanguma maparut um bibit ti'i, masuat wo si tou si mapata'u un Abar Lé'os ni Opo' Empung.

¹⁵Um bibit néi karaghos witu lalan masuat wo sé tou sé timadinga un Abar Lé'os ni Opo' Empung. Kawus angé séra tumadinga, si tunduan né sétang méi méndo un Abar Lé'os wia ni séra. ¹⁶Um bibit néi karaghos witu un tana' kewatuan masuat wo sé tou sé timadinga wo tumrima un Abar Lé'os karia un até snang. ¹⁷Ta'an un Abar Lé'os déi' minamut mekalé'os, ni'tumo déi' keted. Sa mekéilek susa wo mendrita nu mercaya un Abar Lé'os ti'i, séra rengan déi' mercaya kasi'i wia si Opo' Empung. ¹⁸Um bibit néi karaghos witu un uned dukut manura masuat wo sé tou sé timadingamo un Abar Lé'os. ¹⁹Ta'an séra maghena-ghenang man un idop néra wo magilamo karia um budel néra wo kasi'i ung kepa'-pa'dan wadina. Um waya ni'tu sumiwo ni séra déi' mapandung un Abar Lé'os, akad un Abar Lé'os déi' mawua' witu un até néra. ²⁰Wo um bibit u néi karaghos witu tana' rembur masuat si tou si timadinga un Abar Lé'os wo tumrima wo mercaya. Séra mo ya'ay sé minidop timundu um pa'ad ni Opo' Empung. Masuat um bibit timou akad mawua'. Nena'an minu'a mekatedu na pudu', nena'an u mekaenem na pudu', wo nena'an kasi'i u mekasratus.

Andéan um pelista
(Lukas 8:16-18)

²¹Kawus ni'tu Yesus tumudu' kasi'i wia ni séra, "Déi' siapa si tou metetutung um pelista wo kelewen karia u tempayang ka'pa iwé witu lalem koi. Tantumo tu iwéna witu un tampana pé'ndon sumena'. ²²Téintu kasi'i, déi' siapa un esa néi kako'ot un déi' kaketa'uan. Apa u déi' pé kaketa'uan né tou, tantumo tu kaketa'uan. ²³Ni'tumo sipa si nena'an dunteng, tumadinga mekalé'os!"

²⁴Wo si Yesus tumudu' sumoup, "Ghenangen mekalé'os un apa u tinadinga niu. Sa kamu ghumenang mekalé'os, si Opo' Empung sumiwo ni kamu mameta'u, wo awesanNa kasi'i akad kamu wales mameta'u.

Pelista

²⁵ Sa na'an si tou si minata'u toyo' apa u néi tudu'Ku, siwon ni Opo' Empung sia wales mameta'u. Ta'an sa na'an si tou so'o mameta'u u néi tudu'Ku, un apa ung kinata'uanna, tantu sia siwon ni Opo' Empung madupa."

Un andéan bibit u minatou mané wo mawu'a minadaked

²⁶ Kawus ni'tu Yesus tumudu' kasi'i, "Opo' Empung Makwasa du'an si Raja, masuat wo un andéan: Nena'an si esa mapanguma maparut um bibit mena uma. ²⁷ Susud wengi sia tumekel wo ma'ayaamo sia tumo'od, wo sia déi'mo ghimenang kasi'i um bibit ti'i. Ta'an um bibit ti'i masé'é, mamémé timou akad mamoali rakék. Sia déi' meta'u kura um bibit ti'i mamoali téintu, ²⁸ nu rondor man un tana' ti'i u minondolé um wu'ana ti'i. Keturé ni touna u sé'éna, un tu'udna wo ung gandum limé'os. ²⁹ Sa ung gandum ti'i dutu'mo, si mapanguma ti'i mangémo mu'pu' nu un orasnamo pu'pu'en."

Si Opo' Empung Makwasa du'an si Raja wo sé touNa minadakedo

(Matius 13:31-32, 34; Lukas 13:18-19)

³⁰ Yesus tumudu' kasi'i wia ni séra, "Nyaku maké un esa andéan mapata'u si Opo' Empung Makwasa du'an si Raja. ³¹ Si Opo' Empung Makwasa du'an si Raja masuat wo um biji rintek rumáé¹² u néi parut witu tana'. Um biji ti'i walés rintek rumáé wia un dunia ya'ay. ³² Ta'an sa um biji ti'i néimo iparut witu un tana', sia tumou wo mamoali sela witu waya tetanemen aki uma tinaneman séndé'en. Um panga-pangana kasi'i wales pé sela akad sé burung toro kumadu'um wo sumalaa witu."

³³ Wo nena'an kadaked un andéan tanu ni'tu, um pemakén ni Yesus metetudu' un Abar Lé'os ni Opo' Empung wia ni séra. Sia maajar wia ni séra lumélé' apa ung kepa'ad néra toro mameta'u. ³⁴ Ni Sia mapaké man un andéan sa maajar wia sé tou daked. Ta'an sa ni Sia mokan karia né murit-muritNa, peteta'uNa arti um waya andéan ti'i karia un da'up.

Si Yesus timodo u reghes keted witu danau

(Matius 8:23-27; Lukas 8:22-25)

³⁵ Wengindo angé, si Yesus tumudu' wia sé murit-muritNa, "Méimo kita mangé aki senauka danau." ³⁶ Wo iteda'u néra sé tou daked ti'i wo sumaké witu dondény u sinakéan ni Yesus. Si Yesus wo sé murit-muritNa mangé karia un dondény, wo un dondény-dondény wadina minapatunduan karia néra. ³⁷ Déi' uré méié u reghes keted. Nena'an kasi'i u sempa' méi rumaka un dondény akad kauntepan doud wo tawimo katenem. ³⁸ Un oras ni'tu si Yesus néi katekel minaké tetendé'an witu muri dondény. Wo sé murit-muritNa molo ni Sia, wo tumudu', "Guru, ta'kan iwaya kami maté."

¹² 4:31 U tetanemen du'an téintu, um bahasana Yunani 'sinapeos'. Um bijina koki' rumáé, wo sa tumou u rakékna toro akad 3 meter.

Yesus tumodo u danau

³⁹Si Yesus mapolo wo sumerit wia u reghes wo sempa', "Menes! Mento'mo!" U reghes wo sempa' mento', wo un danau ti'i minatodomo rumaé.

⁴⁰Kawus ni'tu, si Yesus tumudu' wia sé murit-muritNa, "Ta'an rekén kamu méindé'? Ni kamu musti mercaya!"

⁴¹Ni séra méindé'mo rumaé wo metetudu'an, "Sipa ku'a Sia, akad u reghes wo sempa' lumélé' um préntaNa?"

Sétang wia si tou aki Gerasa néi woo ni Yesus

(Matius 8:28-34; Lukas 8:26-39)

5 ¹Kawus ni'tu, si Yesus wo sé murit-muritNa mawiamo lako mena senauka danau Galiléa, witu un daéra né tou Gerasa. ²Kéitumpaé ni Yesus witu dondéy, nena'an si tou esa méi wia ni Sia. Si tou ti'i kinasa'niwan ni sétang. Ni sia aki padewengan¹³ wo méi, ³nu sia manto' mena padewengan. Déi' siapa si esa tou toro ma'kes ni sia ma'an maké pé ranté nu sia keted rumaé. ⁴Nu ni sia mekedakedo wina'kes u dengen wo ung kukuna karia u ranté, ta'an u ranté ti'i parangkutenna man. Ni'tumo déi' siapa tou si meketang ni sia.

⁵Endo wo wengi sia mamaña-mena man padewengan wo mena toka. Ni sia mangéré-ngérét wo maméwé-méwé un awakna mapaké watu .

⁶Kéiélekna si Yesus aki kampé dou', sia rengan tuméitéi mangé wia si Yesus wo sia kumurur witu saru-saruan ni Yesus.

⁷⁻⁸Wo si Yesus tumudu' wia ni sia, "Héi, sétang! Mondol ko wia ni sia."

Kawus ni'tu, si tou ti'i kumérét rangat, "Héi Yesus, Rinté' Ni Opo' Empung Paraké-rakék! Un apa ku'a um pemandungenNu wia nyaku? Witu u ngaran ni Opo' Empung, ta'kan pesesiksan aku!"

⁹Kawus ni'tu si Yesus dumiwagh wia si sétang witu si tou ti'i, "Apa u ngarannu?"

Wo sia sumawat, "U ngaranku Legion, nu kami ku'a kadaked." ¹⁰Wo sé sétang memaku-makué wia si Yesus pé'ndon ta'kan iwoo séra mondol mena u daéra ti'i.

¹³5:2 Ni'tu ronga siniwo néra masuat du'an ung goa um padewengan né tou Yahudi.

Si tou kinasa'niwan ni sétang

¹¹Witu rémpé' un tampa ti'i, nena'an daked sé wawi mengan witu siri' ung kentur. ¹²Wo sé sétang ti'i makué wia si Yesus, "Iakero kami muntep wia sé wawi aki'tu." ¹³Wo lélé'an ni Yesus um papakuén néra. Wo um waya né sétang mondol wia si tou ti'i, wo muntep wia sé wawi ti'i. Ung kadaked né wawi wo'o ka'pa dua mariwu. Wo sé wawi ti'i rengan tuméitéi aki ruru tembir wo sumé'ngket witu roro danau, wo séra mangelep akad maté.

¹⁴Kawus ni'tu, sé madukad sé wawi tuméitéi wo mangé cumerita aki kota wo wanua-wanua apa u minamoali. Wo sé tou mangé aki tampa ti'i meeélek apa u minamoali witu. ¹⁵Un oras séra minéi wia si Yesus, éleken néra si tou kinasa'niwan ni sétang ti'i minumpé'mo. Ni sia lé'oso wo minakémo dambung. Kéiélek ni'tu séra méindé'mo. ¹⁶Sé tou sé miné'lek si Yesus mawoo sé sétang ti'i, séra rengan man cumerita wia sé tou sé taré minéié witu. Séra cimerita sé wawi mangelep akad maté witu danau ti'i. ¹⁷Ni'tumo, sé tou sé manto' witu makué wia si Yesus pé'ndon mondol mena daéra néra ti'i.

¹⁸Un oras si Yesus sumaké sumoup witu dondéy, si tou kinasa'niwan ni sétang makué pé'ndon sia toro tumundu karia ni Yesus. ¹⁹Ta'an déi linélé'an ni Yesus, Sia tumudu' wia si tou ti'i, "Awes taré', niko mawurimo mena wanuamu, wo itudu'mo apa un siniwo ni Opo' Empung wia niko, wo itudu' kura u rendem ni Opo' Empung wia niko." ²⁰Kawus ni'tu, si tou ti'i rengan man mangé wo ipatudu-tudu'na mena daéra um paku'an néra Dekapolis. Sia tumudu' um waya un siniwo ni Yesus wia ni sia, wo um waya néra mé'rang.

**Si Yesus timou si rinté' ni Yairus
wo limé'os si wewéné paondolan daa'**
(Matius 9:18-26; Lukas 8:40-56)

²¹Kawus ni'tu, si Yesus wo sé murit-muritNa sumaké witu dondéy wo mawuri sumoup aki senauka danau Galilea. Mena ruru danau ti'i, kedaked né tou minéi rumansak wia ni Sia. ²²Wo nena'an kasi'i si tou minéi, u ngaranna Yairus. Ni sia si tunduan witu um walé paémanan né Yahudi. Witu sia miné'lek si Yesus, ni sia rengan kumurur witu saru-saruan ni Yesus. ²³Wo sia udit makué wia si Yesus, ung kuanna mo, "Si rinté'ku wewéné kiok saki, wo tawimo maté. Pakuénku si Tuang mangé pé aki waléku, wo iwé u dengen ni Tuang wia ni sia, pé'ndon sia toro malé'os wo udit matou-tou."

²⁴Kéitadinga angé ni'tu, si Yesus mangé karia ni Yairus. Un oras séra makélang, kedaked sé tou sé timundu si Yesus wo minepepesétan witu rémpé'Na.

²⁵Aki'tu kasi'i na'an si wewéné mapudu' wo dua na ta'uno saki paondolan daa'. ²⁶Ni sia mawuri-wuri mangé maundam wia sé dokter akad u doitna mina'biso, ta'an ni sia déi' malé'os. Yo ma'an sia minawuri-wurimo wia sé dokter mundam déi siapa guna nu minawales man taré un sakina. ²⁷Si wewéné ti'i timadingamo si Yesus. Yo ma'an pé kedaked né tou, sia mangé sumurip witu un uned néra wo rumémpé' aki muri ni Yesus wo sumangkid karia dengen u juba ni Yesus. ²⁸Ni sia sumiwo téintu nu

witu roro un aténa sia matudu', "Kesangkid man angé u jubaNa, nyaku rondor malé'oso!"

²⁹Un oras si wewéné ti'i simangkid u juba ni Yesus, u daa' maondol wia si wewéné ti'i minento'mo wo papendamenna un awakna lé'oso.

³⁰Witu un oras man ti'i si Yesus mata'u sa nena'an kwasa minondol wia ni Sia. Ni'tumo si Yesus duméngé aki muri wia sé tou daked ti'i wo dumiwagh, "Sipa si simangkid jubaKu?"

³¹Sé murit-murit ni Yesus sumawat, "Piné'leko ni Guru kedaked né tou minededesekan mena rémpé' ni Guru, mantu'na si Guru dumiwagh, 'Sipa si simangkid u jubaKu?'

³²Ta'an ma'an kasi'i téintu, Yesus miné'lek sé tou sé dimiput ni Sia, nu mapangélek sipa si simangkid ni Sia ung kewéit. ³³Si wewéné ti'i méindé'mo rumaé akad magherghero, nu kaketa'uanna mo sa sia simangkid u juba ni Yesus wo malé'oso. Ni'tumo sia kumurur witu sarasaruan ni Yesus, wo sia rumundai apa u minamoali wia ni sia akad sia minalé'oso.

³⁴Ta'an si Yesus timudu' man wia si wewéné ti'i, "Ina', nu si ina' mercayamo wia Nyaku, kewéit si ina' minalé'oso. Mangémo karia slamat, si ina' udit lé'oso."

³⁵Un oras si Yesus matarndem, nena'an sé tou minéi aki walé ni Yairus. Wo séra matudu' wia si Yairus, "Si rinté' ni ama' minatémo. Yo déi'mo toro metetrosol kasi'i si Guru."

³⁶Ta'an si Yesus déi' mandung u néi tudu' néra. Wo Sia tumudu' wia si Yairus, "Ta'kan madua-dua ghenang, ta'an mercayamo."

³⁷Un oras si Yesus meeangé mena walé ni Yairus, si Yesus so'o sé tou daked ya'ay tumundu ni Sia. Yo ni'tu Sia minawadi man si Petrus, Yakobus wo si Yohanes si tuari ni Yakobus. ³⁸Mawia lako séra aki walé ni Yairus, si Yesus mé'lek sé tou makaréo' wo maamé' rangat. ³⁹Ni sia muntep aki roro wo dumiwagh wia sé tou ti'i, "Ta'an kamu makaréo' wo maamé'? Si rinté' ti'i déi' minaté, ni sia timekel man!" ⁴⁰Ta'an kiné'ké'an néra man taré' si Yesus.

Wo si Yesus maker sé tou mondol witu. Kawus ni'tu iwadiNa si ina' ni wewéné ti'i, si ama' wo sé murit-murit timundu mawadi-wadi kariaNa muntep witu ung kamar ni rinté' ti'i. ⁴¹Yesus mingka' u dengen ni rinté' ti'i, wo Sia tumudu' karia um bahasa Aram, "Talita kum" un arti ni'tu: "Héi rinté', mapolomo!" ⁴²Witu un oras ni'tu man, si rinté' ti'i rumondor wo kumélang. Um waya né tou sé miné'lek u minamoali ti'i akad mé'rang. Un umur ni rinté' ti'i mapudu' wo dua na ta'un. ⁴³Wo si Yesus suméro' ni séra, pé'ndon séra déi' tumudu' apa u minamoali witu. Kawus ni'tu kasi'i Sia maker ni séra pe'ndon wéano kuman si rinté' ti'i.

Sé tou Nasaret déi' tumrima si Yesus (Matius 13:53-58; Lukas 4:16-30)

6 ¹Kawus ni'tu si Yesus wo sé murit-muritNa mawuri aki wanua ni Yesus mena Nasaret. ²Witu un endo Sabat si Yesus maajar wia sé tou daked witu um walé paémanan né agama Yahudi. Un oras ti'i sio' sé tou matadinga wia ni Sia wo akad séra mangéra-ngérang. Wo séra medediwaghan, "Wisa ung kinaélekanNa un ajaran ya'ay? Ta'an Sia minaraémo téintu akad Sia toro sumiwo u mujisat-mujisat téintu? ³Ni Sia kan ku'a si bas kayu man. Si ina'Na si Maria, wo si tuariNa tuama si Yakobus, Yoses, Yudas wo Simon. Sé tuariNa wewéné kasi'i mawadi-wadi karia ami wi'ay." Wo witu kamurian angé sé tou déi' snang wo so'o tumrima ni Sia.

⁴Wo si Yesus tumudu' wia ni séra, "Wia um waya tampa pasighi'-sighi'én néra si nabi. Ta'an sa sia mangé aki wanuana, wia sé manakna wo mena um waléna, ni sia déi' pasigi'en néra."

⁵Ni'tumo si Yesus déi' minakasiwo daked mujisat aki'tu, ni Sia limé'os man sé pira tou saki, néi saad u dengenNa wia ni séra akad séra malé'oso. ⁶Ni Sia mé'rang nu séra déi' mercaya.

Yesus mutus sé mapudu' wo dua muritNa (Matius 10:5-15; Lukas 9:1-6)

^{6b}Kawus ni'tu si Yesus mangé maajar aki wanua-wanua. ⁷Ni Sia tumawa sé mapudu' wo dua muritNa ipeeetus séra mangé tumededuwa. WéanNa kwasa

séra mewewoo sé sétang. ⁸Ni Sia minesang wia ni séra, "Ni kamu déi'mo toro mewa apa-apa mena lalan. Ni kamu déi' toro mewa brot, tas ka'pa doit un teken man un toro. ⁹Toro maké slop, wo ta'kan mewa dambung ipasaduy." ¹⁰Wo si Yesus tumudu' kasi'i, "Sa witu un tampa esa nena'an si tou tumrima ni kamu wia walé néra, mento'mo angé witu akad kamu mondol witu un tampa ti'i. ¹¹Ta'an sa sé tou witu un tampa esa ti'i déi' tumrima wo déi' tumadinga ni kamu, mondoloé aki'tu. Wo itangkaré un awu mena ung kuku miu, ni'tu nena'u sa séra simiwomo sala' wia si Opo' Empung."

¹²Kawus ni'tu séra mangé mapata'u wia waya né tou sa séra musti tumobat wo tumundu wia si Opo' Empung. ¹³Ni séra kasi'i mawoo daked sé sétang wia sé tou wo minéos daked sé tou saki minaké dana melelé'os ni séra.

Un udu ni Yohanes Mabaptis kinetor (Matius 14:1-12; Lukas 9:7-9)

¹⁴Raja Herodes kasi'i timadinga si Yesus, nu ung ngaran ni Yesus néimo kasiar. Wo na'an si tou tumudu', "Si tou ya'ay Yohanes Mabaptis si timoumoé sumoup, ni'tumo Sia toro sumiwo mujisat-mujisat."

¹⁵Sé wadina matudu', "Ni Sia mo si nabi Elia!"

Wo na'an kasi'i sé wadina matudu', "Ni Sia mo si nabi wadina, masuat wo sé nabi-nabi um pu'na."

¹⁶Un oras ni'tu si Herodes timadinga sé tou macerita, kuanna, "Tantu ni Sia mo si Yohanes Mabaptis si kenetoranku un uduna, wo timoumoé sumoup."

¹⁷⁻¹⁸Si Herodes timudu' téintu, nu ku'ay: witu endo dimangko-dangkoy si raja Herodes minéndo si Herodias wo siwonna mamoali ka'wuna. Ta'an, si Herodias kimawéng karia ni Filipus, si tuari ni Herodes. Wo pinanéro-néro'mo ni Yohanes Mabaptis si Herodes, sinéro'na ku'ay, "Déi'mo koman butul sa si tuang méndo si ka'wu ni tuari ni tuang wo kumawéng kariana." Ni'tumo si Herodes maker sé touna mingka' si Yohanes, wa'kesen wo iuntep witu bui.

¹⁹Ni'tumo si Herodias moipi' wia si Yohanes wo mererencana mepepaté ni sia. Ta'an oras ni'tu si Herodias déi' pé minakasiwo u rencanana ti'i. ²⁰Nu si Herodes minaker dukaden mekalé'os si Yohanes witu roro bui, nu pasighi'-sighi'enna si Yohanes. Ni sia meta'u si Yohanes tou lelé'os wo suci. Ta'an sa sia tumadinga si Yohanes matarndem, ni sia snang, ta'an un aténa kasi'i déi' sedap.

²¹Mekasa, si Herodias minekéilek u lalan lé'os mebebalas ung kumenit un aténa wia si Yohanes. Un oras ti'i un endo kinatouan ni Herodes, wo si Herodes sumiwo pésta sela. Ninotna um waya né pambesar, sé perwira wo sé tou sé toro patadinga'an mena Galilea. ²²Kareghas mapésta, si rinté' wewéné ni Herodias muntep wo malingkoya'. Sia malingkoya' wangun rumáé, akad sumiwo si Herodes wo sé ninotna snang rumáé. Kawus ni'tu si Herodes tumawa ni sia, wo sia tumudu', "Niko makué apa, itudu'moé wia nyaku, iwé ku mokan!" ²³Wo si Herodes masumpa wia ni sia, "Un apa um papakuénnu iwé ku, ma'an kasi'i niko makué akad u senepadua ung kraja'an ku!"

²⁴Kéitadinga ni'tu, si rera ti'i rengan man mangé dumiwagh wia si ina'na, "Ina', un apa rekén um pakuénku?"

Si ina'na sumawat, "Makuémo angé un udu ni Yohanes Mabaptis!"

²⁵Wo karepetna mawuri wia si Herodes wo makué, "Nyaku pa'ad un udu ni Yohanes iwé witu um baki wo wé wia nyaku kewéit!"

²⁶Kéitadinga ni'tu, si Herodes rengan man minerawoy rumáé. Ta'an nu sia simumpamo witu saru-sarun né tou sé ninotna, sia déi' toro mekekélong um papakuén ti'i. ²⁷Kawus ni'tu, sia mrénta si touna mekekotor un udu ni Yohanes. Wo si tou ti'i rengan man minangé kumetor un udu ni Yohanes mena roro u bui. ²⁸Si tou ti'i mewa un udu ni Yohanes witu un atas baki wo iwéna wia si rinté' wewéné ni Herodias. Kawus ni'tu, iwé ni rinté' wewéné ti'i wia si ina'na. ²⁹Wo ketetadinga angé né murit ni Yohanes kinetoro ni Herodes un udu ni Yohanes, séra méi méndo u mayatna ipededeweng.

Yesus miné kuman sé dima mariwu tou
(Matius 14:13-21; Lukas 9:10-17; Yohanes 6:1-14)

³⁰Kawus ni'tu, sé murit-murit sé néi utus ni Yesus mawuri sumoup wo rumansak mawadi-wadi kariaNa. Wo séra tumudu' wia ni Sia um waya siniwo néra wo u néi ajar néra. ³¹Ta'an un oras ni'tu, kadaked sé tou minéi wo mangé, akad séra déi'mo siapa témpo mekekan. Ni'tumo si Yesus tumudu' wia ni séra, "Méimo, kita mangé aki tampa kapedakan pé'ndon ung kita mokan angé sé witu wo kita toro dumo'od pé toyo'!" ³²Wo séra rengan man sumaké witu dondék wo mangé aki tampa kapedakan, pé'ndon séra toro tuma'sa aki'tu. ³³Ta'an kéiangé lako néra, daked sé tou miné'lek wo kineta'uan néra man sa séra mangé wisa. Ni'tumo sé tou mondol aki wanua-wanua u dimiput witu, wo séra marewe-rewek kumélang tumutud ketana'an akad séra minapu'na aki tampa um peeangéan ni Yesus wo sé murit-muritNa.

³⁴Kewewia lako ni Yesus mena ketana'an, ni Sia miné'lek daked rumaé sé tou mangento-ngento' ni Sia witu. Sia rumendemo ni séra nu séra déi' meta'u mesesiwo apa-apa, masuat wo sé domba déi' siapa gembala. Wo si Yesus maajar daked sesiwon wia ni séra.

³⁵Witu merapa angé, sé murit-murit ni Yesus méi wia ni Sia wo tumudu', "Un tampa ya'ay dou'mo wo um wanua wo endo ya'ay merapamo. ³⁶Iakero séra mangé, pé'ndon séra toro tumeles kekanen mena wanua-wanua u rémpé' wi'ay."

³⁷Ta'an si Yesus tumudu' wia ni séra, "Ni séra musti wéan niu kekanen!"

Séra sumawat wia ni Sia, "Sa séra wéan ami kekanen, kami kiok musti nena'an doit sio' rumaé.¹⁴ Mantu'na kiok kami mekéilek doit téintu kasio'."

³⁸Wo kuan ni Yesus wia ni séra, "Samo tu priksan niu. Toro pira kedaked um brot miu?"

Mekapriksa angé séra, kuan néra, "Dima brot wo un dua pé'én."

³⁹Kawus ni'tu, si Yesus maker pé'ndon sé tou mumpé' minererémong witu dukut. ⁴⁰Wo sé tou ti'i mumpé' minererémong lako, nena'an sé sratus wo nena'an né dima na pudu' tou. ⁴¹Kawus ni'tu si Yesus méndo un dima brot wo un dua pé'én, Sia kuma'at aki dangit wo kumuan makasé wia si Opo' Empung. Kawus ni'tu panimbi'-nimbi'enNa um brot wo iwé wia sé murit-muritNa, pé'ndon wéténgén néra wia sé tou ti'i. Téintu kan kasi'i un dua pé'én, iwéténgNa wia ni séra waya. ⁴²Wo um waya néra kuman akad mawesu. ⁴³Mekekan angé, sé murit-murit ni Yesus rumansak um brot wo um pé'én u néi kateda'u, um waya ni'tu mapudu' wo dua doto kapuding. ⁴⁴Um waya sé kiman dima mariwu tou tuama, déi' parékén sé wewéné wo sé rinté'.

Si Yesus makélang witu un atasoud
(Matius 14:22-33; Yohanes 6:16-21)

⁴⁵Kawus ni'tu, si Yesus rengan man minerénta sé murit-muritNa sumaké witu dondék, nu mepepu'na aki senauka danau mena wanua Betsaida. Kawus ni'tu si Yesus maker sé tou daked ti'i mawuri. ⁴⁶Witu un oras sé tou daked ti'i minawurimo, Yesus mangé aki esa toka nu mesesombayang.

⁴⁷Kéiwengi angé, u dondék sinakéan né murit-muritNa menamo un uned danau, kareghas ni'tu si Yesus mokan si mena ketana'an. ⁴⁸Wo éleken ni Yesus sé murit-muritNa déi'mo keted mawolé nu masaru u reghes. Witu tawimo ma'aya, Yesus méi wia ni séra makélang mena un atasoud. Ni sia mesesér mededangkoy wia ni séra. ⁴⁹Ta'an kéiélek angé néra Sia makélang witu un atasoud, kuan néra Sia tampangindé'. Wo séra mangéré-ngérét ⁵⁰nu um waya néra méindé'mo rumaé miné'lek ni Sia. Ta'an Sia rengan man tumudu' wia ni séra, "Héi! Ni kamu ta'kan méindé' nya'ay Nyaku." ⁵¹Kawus ni'tu si Yesus sumaké mena dondék mawadi-wadi karia néra, wo u reghes tumodo. Um waya néra mangéra-ngérang. ⁵²Ma'an séra miné'leko si Yesus miné kuman wia sé tou daked karia brot wo um pé'én, ni séra déi' pé meta'u ung kwasa ni Yesus, nu un até néra keté kampé.

¹⁴6:37 U doit sio' rumaé ti'i, witu bahasa Yanani néi pantik dua matus dinar. Esa dinar masuat wo ung gaji né tou mapa'yang senando. Yo u doit dua matus dinar ti'i u jumlah ni'tu wo ka'pa masuat karia ung gaji né tou wadu na lelo'en.

Daked sé tou saki mena daéra Genesaret liné'os ni Yesus
(Matius 14:34-36)

⁵³Kewewia lako aki senauka danau, Yesus wo sé murit-muritNa maberlabu aki Genesaret. ⁵⁴Kéitumpa néra angé witu dondéy, sé tou aki'tu rengan man nima'u si Yesus. ⁵⁵Wo sé tou ti'i rengan man timéitéi mena um waya tampa aki daéra ti'i nu metetudu' sa si Yesus minéi. Wo aki wisa man katadinga'an néra si Yesus witu, séra mawa sé tou saki maké kalékos wia si Yesus. ⁵⁶Wisa man un angéan ni Yesus, aki wanua-wanua akad mena kota-kota néimo iwé néra sé tou saki mena pasar wo makué wia si Yesus, pé'ndon sé tou saki ti'i toro sumangkid ma'an un tempok u jubaNa man. Um waya né tou sé simangkid si Yesus rengan man minalé'os.

**Un adat né tou Yahudi déi' limélé'
um prénta ni Opo' Empung**
(Matius 15:1-9)

7 ¹Mekasa, nena'an sé rombongan né tou Farisi wo pira sé ahli-ahli Taurat aki Yerusalem méi wia si Yesus. ²Séra mé'lek na'an sé pira murit-murit ni Yesus makan déi' minoas dengen lumélé' un adat néra Yahudi. ³Nu ku'ay: sé tou Farisi wo sé tou Yahudi wadina maingka pé keted un adat né néné moyang. Sa séra kuman, séra musti moas dengen lumélé' un adat néra. ⁴Téintu kasi'i sa séra mawurié aki pasar, séra déi' toro kuman sa déi' moas un awak néra lumélé' un adat néra. Wo daked pé un atoran wadina wia sé néné moyang néra ung keted paingka'-ingka'en néra, du'an un atoran madéno glas, un tampayang wo um pekakas-pekkakas wadina.

⁵Ni'tumo, sé tou Farisi karia sé ahli-ahli Taurat dumiwagh wia si Yesus, "Ta'an sé murit-murit ni Tuang kiman déi' minoas dengen lumélé' un adat né néné moyang ami?"

"Wo si Yesus sumawat wia ni séra, "Ni kamu ya'ay tumarndem wadina ta'an sumiwo wadina! Butulo koman u néi tudu' ni Opo' Empung wia si nabi Yesaya tentang ni kamu. Ku'ay u néi tudu' ni Opo' Empung,

'Bangsa ya'ay muji wia Nyaku karia u sumaa néra, ta'an un até néra dou' wia Nyaku. ⁷Percuma man séra mapuji wia Nyaku. Un ajaran néra u néi wé wia sé tou malélé' man un adat né tou.' ¹⁵ ⁸Nu um prénta ni Opo' Empung déi papakén niu, ta'an um prénta ni tou lélé'an niu."

⁹Yesus tumudu' wia ni séra, "Karaémo rumaé kamu déi' mapaké um prénta ni Opo' Empung nu mededukad un adat miu. ¹⁰U conto ni'tu ku'ay: um pu'na si Musa timudu'mo um prénta ni Opo' Empung ku'ay, 'Pasighi'-sighi'en si ama' wo si ina' miu! Sipa si makutuk wia si ama' wo si ina'na, sia musti ukumen patén.' ¹¹Ta'an u néi ajar miu wadina. Ni kamu maajar wia sé tou pé'ndon séra toro tumudu' wia si ina' wo ama' ku'ay, 'Nyaku déi' toro mewewé apa-apa ipesesawang wia sé ina' wo ama' nu néi wé ku mo witu persembahan.' ¹²Kawus ni'tu kamu tumudu' wia ni sia sa sia déi'mo toro sumawang kasi'i wia si ina' wo ama'na. ¹³Wo un téintu, ni kamu déi'mo mapaké um prénta ni Opo' Empung, ta'an mapaké man un adat u néi pamémé man miu wia sé tou. Daked pé kasi'i un adat u masuat karia ni'tu."

Yesus mapeta'u u simiwo si tou maberdosa
(Matius 15:10-20)

¹⁴Kawus ni'tu Yesus tumawa sumoup sé tou daked ti'i wo tumudu' wia ni séra, "Um waya miu tumadinga mekalé'os wia Nyaku, pé'ndon mameta'u. ¹⁵Apa u minuntep wia ung kita, ni'tu déi' sumiwo ni kita maberdosa wia si Opo' Empung. Ta'an apa u mondol wia ung kita, ni'tumo u simiwo kita maberdosa wia si Opo' Empung. ¹⁶[Sipa si na'an dunteng, tumadingamo mekalé'os!"]

¹⁷Kawus ni'tu si Yesus wo sé murit-muritNa tumeda'u sé tou daked wo mangé muntep aki walé esa. Wo sé murit-muritNa dumiwagh wia ni Sia un apa u néi tudu'Na kewéit ti'i. ¹⁸Wo si Yesus sumawat, "Ni kamu déi'

¹⁵7:7 Yesaya 29:13

¹⁶7:10: Keluaran 20:12, 21:17, Imamat 20:9, Ulangan 5:16

kasi'i mameta'u u néi tudu'Ku kewéit ti'i? Ung kamu udito meta'u sa apa ung kinan né tou, ni'tu déi' sumiwo sia maberdosa wia si Opo' Empung. ¹⁹Nu ung kekanen ti'i déi' minuntep witu roro un até, ta'an timumpa man aki po'ot wo mondol." Wo timudu' téintu, Yesus tumudu' um waya kekanen toro kanen.

²⁰Wo si Yesus tumudu' kasi'i, "Apa u minondol wia un até ni tou, ni'tumo u simiwo sia maberdosa wia si Opo' Empung. ²¹Nu wia un até mondolé um waya u léwo': léwo' ghena-ghenangen, ceparuni, mapanguduu, mapaté tou, ²²magila, angkum, léwo', towo, déi' meta'u un adat, tangkonoren, mahojat, sompong wo kabal. ²³Um waya sesiwon léwo' ti'i minondolé witu un até wo sumiwo sé tou maberdosa wia si Opo' Empung."

**Yesus simawang si ina' esa
si manto' mena daéra u déi' daéra né Yahudi**
(Matius 15:21-28)

²⁴Kawus ni'tu, si Yesus motémo witu un tampa ti'i wo mangé aki daéra esa, mekengaran Tirus. Kedaok lako witu Sia muntep aki walé esa, wo ni Sia so'o keketa'uan né tou wadina sa Sia witu. Ta'an ma'an téintu kasi'i, kinaketa'uan man né tou sa Sia witu.

²⁵⁻²⁶Aki'tu nena'an si ina' si déi' tou Yahudi. Ni sia minatou aki daéra Fenisia mena propinsi Siria. Si rinté'na wewéné kinasa'niwan ni sétang. Kéitadingana man angé si Yesus aki'tu, sia rengan man minangé wo kumurur witu saru-saruan ni Yesus. Ni sia makué wia si Yesus mewewoo si sétang wia si rinté'na ti'i.

²⁷Ta'an si Yesus tumudu' wia ni sia, "Waya pé angé Nyaku kumetaré sumawang sé tou Yahudi. Sa aku kumetaré sumawang ni kamu, ni'tu masuat wo um brot u néi sadia wia sé tou Yahudi wo idombo' wia sé asu."

²⁸Ta'an si ina' ti'i sumawat, "Butul, Tuang. Ta'an si asu aki lalem méja kasi'i kuman kekanen u néi kateda'u u néi raghos né tou Yahudi."¹⁷

²⁹Wo si Yesus tumudu' wia si ina' ti'i, "Wangun rumaé u néi tudu' ni ina' ti'i! Ni'tumo, mangémo kewéit nu si sétang minondolo wia si rinté'mu."

³⁰Kawus ni'tu, si ina' ti'i rengan man minawuri aki waléna. Kéiwia lako aki walé, élekenna si rinté'na ti'i timekel witu ung koi wo si sétang minondolo.

Yesus limé'os si tou dunteng wo wowo'

³¹Kawus ni'tu, si Yesus wo sé murit-muritNa mondol mena daéra Tirus. Séra lumélé' aki Sidon, kumélang mena daéra Dekapolis wo mawiamo mena danau Galilea. ³²Aki tampa ti'i, nena'an si tou esa si dunteng wo wowo'. Sé tou witu mawadi si tou ti'i wia si Yesus. Séra makué wia si Yesus pé'ndon iwé u dengenNa wia si tou ti'i, nu melelé'os si tou ti'i.

³³Kawus ni'tu iwadi ni Yesus si tou ti'i dumou' wia sé tou daked pé'ndon séra dua iketa'sa. Wo iuntep ni Yesus un tetudu'Na witu un dua dunteng ni tou ti'i. Kawus ni'tu si Yesus dumuda' wo mendam un dida' ni tou ti'i. ³⁴Wo si Yesus dumoo' aki dangit, Sia maseng sela wo tumudu', "Efata!", un arti ni'tu: "Kawukamo!" ³⁵Wo si tou ti'i rengan man matadinga, wo witu un oras ni'tu man tepu'mo rumaé sia matarndem.

³⁶Kawus ni'tu si Yesus suméro' wia sé tou witu, pé'ndon séra déi' cumerita wia sé tou wadina un apa u né'lek néra. Ta'an wales séro'enNa séra, wales man taré néi patudu'-tudu' néra apa u minamoali witu. ³⁷Ni séra mé'rang wo tumudu', "Um waya siniwoNa kéndis. Si dunteng siniwoNa matadinga, si wowo' siniwoNa toro matarndem."

Si Yesus miné kekanen sé epat mariwu tou
(Matius 15:32-39)

8 ¹Un oras ti'i, nena'an daked sé tou rimansak wia si Yesus. Ni séra déi' siapa kekanen. Yo ni'tumo si Yesus tumawa sé murit-muritNa wo tumudu', ²"Nyaku rumendemmo sé tou daked ya'ay. Nu tedu na endomo séra mawadi-wadi kariaKu wo séra déi' siapa

¹⁷7:28 U maksut ni'tu, waya pé angé si Yesus sumawang sé tou Yahudi-Na, wo ni Sia kasi'i sumawang sé tou wadina.

kekanen." ³Sa séra ipakiwuriKu wo déi' pé kiman, tangkompo' séra mawuleng mena lalan, nu nena'an sé minéié aki dou'."

⁴Wo sé murit-murit ni Yesus sumawat, "Guru, un tampa ya'ay dou' wo um wanua. Yo déi' ka'pa mamoali kami mé kekanen wia ni séra ya'ay!"

⁵Wo si Yesus dumiwagh, "Pira pé um brot miu?"

Sawat néra, "Pitu pé."

⁶Wo si Yesus maker sé tou daked ti'i mumpé' witu tana'. Kawus ni'tu Sia méndo um pitu brot wo sumombayang tumudu' makasé wia si Opo' Empung. Katundu ni'tu, panimbi'-nimbi'en ni Yesus um brot ti'i wo iwé wia sé murit-muritNa ipewewéteng wia sé tou daked ti'i. Wo tu mangé iwéteng néra wia sé tou daked ti'i. ⁷Séra kasi'i nena'an sé pé'én koki'. Éndon ni Yesus um pé'én ti'i wo Sia sumombayang tumudu' makasé wia si Opo' Empung. Kawus ni'tu Sia maker sé murit-muritNa méteng um pé'én ti'i wia sé tou daked. ⁸Wo sé tou daked ti'i kuman akad mawesu. Kawus ni'tu sé murit-murit ni Yesus rumansak ung kekanen u néi kateda'u, ung kadaked ni'tu pitu na doto. ⁹Sé tou kiman un oras ti'i, kadaked néra wo'o ka'pa epat mariwu tou. Wo si Yesus maker um waya néra mawuri. ¹⁰Kawus ni'tu, Yesus wo sé murit-muritNa sumaké witu dondék wo mangé aki daéra esa mekengaran Dalmanuta.

**Sé tou Farisi makué bukti sa si Yesus
aki si Opo' Empung wo méi**
(Matius 16:1-4)

¹¹Mena Dalmanuta, sé tou golongan Farisi méi wia si Yesus. Ni séra méi dumiwagh wia si Yesus mewewa'wa' wia ni Sia. Ni séra makué wia ni Sia ipepé'lek un esa bukti sa Sia udit aki si Opo' Empung wo méi.

¹²Kéitadinga angé ni'tu, Yesus maseng sela wo tumudu', "Ta'an sé tou kewéit ya'ay mapakué um bukti? Nyaku tumudu' wia ni kamu, Nyaku udit déi' mé um bukti wia ni kamu ya'ay."

¹³Kawus ni'tu, iteda'u ni Yesus séra. Sia sumaké witu u dondék mawadi-wadi karia né murit-muritNa wo mangé aki senauka danau.

**Si Yesus mapeta'u pé'ndon melé'lek
wia sé tou golongan Farisi wo wia si raja Herodes**
(Matius 16:5-12)

¹⁴Sé murit-murit ni Yesus minadupa minawa um brot, nena'an man un esa brot witu u dondék néra. ¹⁵Wo si Yesus mapeta'u wia ni séra sa un aruy léwo' né golongan Farisi wo ni raja Herodes masuat karia u ragi. Ni'tumo si Yesus tumudu', "Ni kamu musti melé'lek karia u ragi né golongan Farisi wo ni raja Herodes."

¹⁶Kéitadinga angé ni Sia timudu' téintu, sé murit-muritNa metetudu'an, "Guru timudu' téintu, nu kita déi' minewa brot."

¹⁷Ta'an si Yesus meta'u un apa paceritan néra ti'i, ni'tumo Sia tumudu' wia ni séra, "Ta'an kamu macerita masala u déi' minewa brot? Ni kamu musti mata'u u maksutKu. Ni kamu udit keté un até. ¹⁸Nu, ni kamu miné'leko karia um weren niu ta'an ni kamu déi' mata'u. Ni kamu timadingamo karia un dunteng miu ta'an ni kamu kasi'i déi' mameta'u. Udit kinaghenangano niu ¹⁹un oras ti'i Nyaku timimbi' um brot ipepepakan wia sé dima mariwu tou. Na'an pira doto kekanen néi' kateda'u u rinansak miu?"

Wo séra sumawat, "Mapudu' wo dua pé doto."

²⁰Yesus dumiwagh sumoup, "Yo un oras um pitu brot kinan né epat mariwu tou, pira pé doto ung kekanen néi kateda'u u rinansak miu?"

Séra sumawat, "Pitu pé doto."

²¹Wo Sia tumudu' wia ni séra, "Yo kewéit, déi' pé rekén mameta'u kasi'i kamu?"

Si Yesus limé'os si tou buta aki Betsaida

²²Kawus ni'tu si Yesus wo sé murit-muritNa mawiamo lako aki Betsaida. Aki'tu na'an sé tou mawadi si esa tou buta wia si Yesus. Séra makué wia si Yesus iwé u dengenNa wia si tou buta ti'i, pé'ndon sia malé'os. ²³Ingka'en ni Yesus u dengen ni tou buta ti'i, wo iwadiNa si tou ti'i iondol witu um wanua ti'i pé'ndon iketa'sa wia sé tou daked. Kawus ni'tu, duda'an ni Yesus um weren ni tou ti'i wo iwé u

dengenNa witu um weren ni tou ti'i. Wo Yesus dumiwagh wi ni sia, "Kura, niko toromo maélek?"

²⁴Si tou ti'i mé'lek aki pu'na, wo sia tumudu', "Nyaku miné'lek sé tou masuat wo um pong, ta'an ni séra makélang."

²⁵Iwé sumoup ni Yesus u dengenNa witu um weren ni tou ti'i, wo si tou ti'i maéleko koman rumaé. ²⁶Kawus ni'tu si Yesus tumudu' wia si tou ti'i, "Mawurimo, ta'an ta'kan mawuri sumoup aki Betsaida wo ta'kan mepepet'a' apa u minamoali wia niko."

Si Petrus minengaku sa si Yesus ti'i si Mesias (Matius 16:13-20; Lukas 9:18-21)

²⁷Kawus ni'tu, si Yesus wo sé murit-muritNa mangé aki wanua-wanua u rempé' mena Kaisarea Filipi. Kareghas makélang, Sia dumiwagh wia sé murit-murit, "Pakuan né tou, Nyaku ya'ay sipa ku'a?"

²⁸Wo séra sumawat, "Nena'an né makuan si Yohanes Mabaptis, sé wadina makuan si Elia, wo sé wadina kasi'i makuan si esa witu sé nabi-nabi."

²⁹Wo Sia dumiwagh wia ni séra, "Ta'an sa ni kamu, Nyaku ya'ay sipa?"

Sawat ni Petrus, "Si Guru mo si Mesias, si néi janjié ni Opo' Empung um pu'na meseslamat sé tou!"

³⁰Ta'an si Yesus siméro' ni séra mapeta'u wia sé tou sipa Sia.

Yesus mapeta'u u matéNa wo un cara metetundu ni Sia (Matius 16:21-28; Lukas 9:22-27)

³¹Un oras ti'i si Yesus maajar wia sé murit-muritNa sa si Rinté' Ni Tou musti mekéilek daked un siksa. Sé tu'a-tu'a, tunduan né imam-imam wo sé ahli-ahli Taurat timolak ni Sia, wo sé tou mepepaté ni Sia, ta'an witu angé un endo katedu Sia tomou sumoup. ³²Um waya ni'tu ti'i néimo rendai ni Yesus. Ta'an si Petrus kuméong ni Sia iruru wo suméro', "Guru, ta'kan tumudu' téintu. Nyaku so'o si Guru mekéilek siksa wo maté."

³³Yesus rengan man tumengteng wia sé murit-muritNa wo suméro' si Petrus karia rangat, "Méghoro ko! Un tarndemmu kewéiten ti'i du'anokan si tunduan né sétang. Niko ghimenang man um paghenangen né tou, déi' apa um paghenangen ni Opo' Empung."

³⁴Kawus ni'tu, Yesus tumawa sé murit-muritNa karia sé tou daked wo tumudu' wia ni séra, "Sipa si tumundu Nyaku, ni sia déi' toro lumélé' ung kepa'adna. Ni sia musti mesa'an u salipna, un arti ni'tu ni sia sumiap mendrita akad maté. ³⁵Sipa si midop man u touna, ni sia mo si déi' mekéilek un idop akad kauré-uré. Ta'an koman, sipa si mewewé un touna nu tumundu Nyaku wo mapeta'u un Abar Lé'os ni Opo' Empung, ni sia mo si mekéilek un idop akad kauré-uré. ³⁶Apa ku'a un utungna sa si esa tou mekéilek um waya wia roro dunia ya'ay, ta'an sia déi' mekéilek un idop akad ung kauré-uré? ³⁷Nu, déi' siapa un toro iwéna pé'ndon mekéilek un idop akad ung kauré-uré ti'i.

³⁸Sé tou sé minidop kewéit ya'ay daked sé déi' pa'ad tumundu si Opo' Empung, ni séra pa'ad man masiwo u dosa. Yo sa wia ni séra ya'ay na'an si méidang tumudu' sa sia timundu Nyaku wo un ajaranKu, si Rinté' Ni Tou kasi'i méindang sa Sia kumenal si tou ti'i, un oras Sia méi sumoup karia ung kwasa ni Opo' Empung un téintu kaketed wo karia né malaékat-malaékat tudus."

¹Yesus tumudu' kasi'i wia ni séra, "Nyaku tumudu' wia ni kamu ya'ay, na'an sé déi' pé maté seblum mé'lek si Opo' Empung Makwasa du'an si Raja."

Si Yesus macerita karia ni Musa wo ni Elia witu un atas toka (Matius 147:1-13; Lukas 9:28-36)

²Kéidangkoy angé nem na endo, Yesus mewa si Petrus, Yakobus, wo si Yohanes mawadi-wadi kariaNa sumosod aki esa toka rakék. Sé witu ni séra man, déi' siapa tou wadina. Un oras ni'tu séra tedu miné'lek si Yesus minalaéngo. ³Wo un juba ni Yesus minaputi'mo malangélap. Wia un dunia ya'ay, déi' siapa tou si toro mi'pi' un dambung ti'i akad maputi' du'an um puti' pinaké ni Yesus ti'i. ⁴Wo tangkompo' angé séra mé'lek si nabi Elia wo si Musa macerita karia ni Yesus. ⁵Wo si Petrus tumudu' wia si Yesus, "Guru, kasnang rumaé kami wia un tampa ya'ay.

Awes taré kami tumeréno tedu waléan: esa wia si Guru, esa wia si Musa wo un esa wia si Elia." "Petrus timudu' téintu, nu ni sia wo sé dua kariana ti'i méindé'mo rumaé, akad ni sia déi'mo meta'u apa u néi patudu'na ti'i.

Si Elia wo si Musa macerita karia ni Yesus

⁷Kawus ni'tu, tumumpaé un awan wo dumidung wia ni séra. Wo witu roro un awan ti'i tumadingamo u suara matudu' ku'ay, "Nyi'nyamo si Rinté'Ku, rendemenKu Sia. Tadingano makalé'os Sia!"

⁸Witu séra madéngé-déngé, séra néi kakompo' nu déi'mo siapa tou wadina witu, sé witu si Yesus man wo séra tedu.

⁹Kéiperosé néra aki toka ti'i, Yesus mesang wia ni séra tedu pé'ndon séra ta'pé mececerita wia sé tou apa u né'lek néra, akad si Rinté' Ni Tou minatémo wo tumou sumoup taré séra toro cumerita ni'tu. ¹⁰Ni'tumo séra déi' cumerita wia sé tou, ta'an séra minadiwaghan kampé apa u maksut minatémo wo tumou sumoup.

¹¹Wo séra dumiwagh wia ni Sia, "Ta'an sé ahli-ahli Taurat kimuan sa si Elia musti mapu'na méi wo si Mesias?"

¹²Sawat ni Yesus, "Butulo rumaé tu. Si Elia méi mapu'na nu mesesiap waya né tou. Ta'an kura wo si Rinté' Ni Tou? Ta'an na'an u néi pantik né nabi-nabi witu ung Kitab Suci sa Sia musti daked mé'an un siksa wo paséro'an né tou Sia? ¹³Ta'an Nyaku tumudu' wia ni kamu, si Elia minéimo wo siwoan né tou susa sia lumélé' ung kepa'ad néra, masuat u néi pantik um pu'na tentang ni sia."

**Si Yesus mawoo si sétang si simiwo
si rinté' tuama minawowo'**
(Matius 17:14-21; Lukas 9:37-43a)

¹⁴Un oras si Yesus wo sé tedu muritNa mawuri sumoup wia sé murit wadina, séra mé'lek daked sé tou rimansak wia sé murit-murit ti'i. Wo aki'tu na'an sé ahli-ahli Taurat sé minaéndoan karia néra. ¹⁵Kéiélek angé né tou daked ti'i si Yesus, séra kakompo' wo marewe-rewek mangé sumungkud ni Sia.

¹⁶Wo si Yesus dumiwagh wia ni séra, "Apa ku'a um pinaéndo-éndoan niu karia né ahli-ahli Taurat"

¹⁷Si esa wia sé tou daked ti'i sumawat, "Ku'ay ku'a Guru, Nyaku minawadi si rinté'ku tuama ya'ay pé'ndon si Guru toro lumé'os ni sia. Ni sia kinasa'niwan ni sétang si simiwo ni sia minawowo'. ¹⁸Susud si sétang ti'i sumerang ni sia, si sétang ti'i mespes ni sia witu un tana' akad sumana sumewu, um wa'angna makaretket, wo un awakna kumereng. Nyaku minakuémo wia sé murit-murit ni Guru pé'ndon toro iwoo néra si sétang ti'i, ta'an ni séra déi' mekasiwo ni'tu."

¹⁹Wo si Yesus tumudu' wia ni séra, "Nyaku urémo mawadi-wadi karia ni kamu ta'an ni kamu déi' mercaya wia Nyaku. Wo akad sawisa ku'a Nyaku musti rumesen wia ni kamu? Ewanoé si rinté' ti'i!"

²⁰Wo iwadi néra si rinté' ti'i wia si Yesus. Kéiélek angé ni sétang ti'i wia si Yesus, si sétang ti'i rengan man ghumo'gho' si rinté' ti'i akad kapespes witu tana', kawolo-wolon akad un sumana masewu.

²¹Wo si Yesus dumiwagh wia si ama' ni rinté' ti'i, "Piramo kauré sia téintu?"

Si ama'na sumawat, "Witu ung koki' na pé né kiok. ²²Wo pinakéongen ni sétang sia witu roro un api ka'pa witu roro doud pepepaténna. Ta'an sa si Guru toro lumé'os, sawangené wo rendemené ku'a kami."

²³Sawat ni Yesus, "Ta'an ku'a ko tumudu' sa Nyaku toro? Waya toro mamoali wia sé tou mercaya!"

²⁴Wo si ama' ni rinté' ti'i rumangat, "Nyaku mercaya, ta'an sawangen pé ku'a nyaku pé'ndon wales pé mercaya."

²⁵Kéiélek ni Yesus kadakedo sé tou méi rumansak witu, Sia sumerit wia si sétang ti'i. Sia tumudu', "Héi sétang si simiwo si tou mamoali wowo' wo dunteng. Mondolo wia si rinté' ya'ay wo ta'kan muntep sumoup wia ni sia!"

²⁶Wo si sétang ti'i kumérét wo kaketed sia ghumo'gho' si rinté' ti'i, wo si sétang ti'i mondol wia si rinté' ti'i. Si rinté' ti'i éleken du'anokan si tou minaté, akad daked sé tou matudu', "Ni sia minatémo!" ²⁷Ta'an si Yesus mingka' u dengen ni rinté' ti'i, polonNa sia, wo si rinté' ti'i rumondor.

²⁸Kawus ni'tu, si Yesus wo sé murit-muritNa muntep aki esa walé. Un oras ti'i Yesus wo sé murit-muritNa witu wo séra dumiwagh wia ni Sia, "Ta'an ku'a kita déi' toro moo si sétang ti'i?"

²⁹Sawat ni Yesus wia ni séra, "Karia man sumombayang si sétang du'an ya'ay toro kaondol."

Mekaduamo si Yesus mapeta'u um patéanNa

(Matius 17:22-23; Lukas 9:43b-45)

³⁰Yesus wo sé murit-muritNa mondol aki un tampa ti'i wo dumangkoy witu daéra Galilea. Si Yesus so'o keketa'uan né tou wadina sa Sia dimangkoy witu. ³¹Nu un oras ti'i, Sia maajar wia sé murit-muritNa. Sia tumudu' wia ni séra, "Sé tou mesesrahkan si Rinté' Ni Tou wia sé tou wadina, wo pepepatén néra Sia. Kawus ni'tu, witu un endo katedu Sia tomou sumoup." ³²Sé murit-murit ni Yesus déi' meta'u apa u néi tudu'Na, ta'an séra méindé' medediwagh wia ni Sia.

Yesus mapata'u sipa ku'a si wales pé sela

(Matius 18:1-5; Lukas 9:46-48)

³³Kawus ni'tu si Yesus wo sé murit-muritNa mawiamo lako mena Kapernaum. Kéiwia lako néra aki walé, si Yesus dumiwagh wia ni séra, "Kewéiten witu kareghas kampé makélang, ni kamu minaéndoan apa ku'a?"

³⁴Ta'an um waya néra minenes man, nu kewéiten kareghas makélang, ni séra minaéndoan sipa si wales sela wia un antara néra.

³⁵Yesus mumpé wo tumawa sé mapudu' wo dua muritNa ti'i. Wo tumudu' wia ni séra, "Sa sipa si pa'ad mamoali tou sela, un idopna musti masuat wo si babu' wo sumelewir um waya né tou."

³⁶Kawus ni'tu, si Yesus mendo si rinté' koki' wo irondor witu un uned né tou. Sia metwet si rinté' ti'i wo tumudu' wia ni séra, ³⁷"Sipa si tumrima si rinté' koki' ya'ay masuat wo u nya'ay nu si rinté' ti'i timundu wia Nyaku, ni'tu masuat ni sia timrimamo nyaku. Wo téintu kasi'i sia timrimamo si Opo' Empung si minutusé Nyaku."

Sipa si déi' mapemelawang wia ung kita, ni sia karia ta

(Lukas 9:49-50)

³⁸Kawus ni'tu si Yohanes tumudu' wia si Yesus, "Guru, ni kami miné'lek si esa tou minoo si sétang minaké ung ngaran ni Guru. Ta'an sinéro' ami sia, nu ni sia déi' karia ta."

³⁹Ta'an si Yesus tumudu' wia ni séra, "Ni kamu ta'kan suméro' ni sia! Sipa si simiwomo mujisat minaké ung ngaranKu, mantu'na kasi'i sia mewewu'ud ung ngaranKu. ⁴⁰Sipa si déi' mapemelawang wia ung kita, ni sia tou ta. ⁴¹Yo kewéit, ghenangen niu makalé'os, sipa si simawang ni kamu nu kamu timundu wia si Kristus, ma'an pé sia miné man senaglas doud wia ni kamu, si Opo' Empung udit mebebalas u lé'os ni tou ti'i."

Bahaya rumaé sumiwo si tou maberdosa
(Matius 18:6-9; Lukas 17:1-2)

⁴²Si Yesus kasi'i tumudu' wia ni séra, "Sa na'an sé tou sumiwo si esa rinté' koki' ya'ay maberdosa, akad si rinté' ya'ay déi'mo mercaya wia Nyaku, awes taré u déé' ni tou ti'i wa'kesan wo timboyano watu sela wo idombo' aki laud. ⁴³Sa niko maberdosa nu un dengennu, ketoreno un dengen! Awes taré ko muntep aki sorga karia dengen esa, wo karia un dengen dua ta'an niko muntep aki neraka. Witu un tampa ti'i un api déi' mapaté-paté. ⁴⁴[Witu sé udé' déi' maté, wo un api kasi'i déi' maté.] ⁴⁵Wo sa niko maberdosa nu ung kukumu, ketoreno ung kukumu ti'i! Awes taré ko muntep aki sorga karia man ung kuku esa, wo karia ung kuku dua, ta'an niko muntep neraka. ⁴⁶[Witu kasi'i sé udé' déi' maté, wo un api kasi'i déi' maté.] ⁴⁷Sa niko maberdosa nu um werennu, tedideno um werennu ti'i! Awes taré ko mamoali tou ni Opo' Empung karia un esa weren, wo un dua weren ta'an niko muntep neraka. ⁴⁸Witu un tampa ti'i, sé udé' déi' maté wo un api kasi'i déi' maté.

⁴⁹Um waya né tou ujin ni Opo' Empung pé'ndon un idop wia man ni Sia, masuat karia u mas patunun karia un api pememurnin.^r

⁵⁰Sé tou mapaké un asin pesesedap ung kekanen. Ta'an sa un asin ti'i minatawaro, mantu'na kasi'i tu toro maasin sumoup. Ni kamu kasi'i musti mamoali tou lé'os, masuat du'an un asin pesesedap ung kekanen. Ni kamu musti male'o-lé'osan karia sé tou wadina."

Tou Farisi mewewa'wa' si Yesus karia u masala cuméré
(Matius 19:1-12; Lukas 16:18)

10

¹Kawus ni'tu, si Yesus mangé mena daéra Yudea wo daéra aki senauka lalanaoud Yordan. Aki'tu kasi'i sé tou méi rumansak wia ni Sia. Wo masuat du'an ung kebiasa'an, si Yesus maajar kasi'i wia ni séra.

²Wo sé pira tou golongan Farisi méi mewewa'wa' si Yesus. Séra dumiwagh wia ni Sia, "Sa lumélé' un atoran agama ta, toro rekén si tuama kimawéng cuméré si ka'wuna?

³Sawat ni Yesus, "Apa ku'a u néi prénta ni Musa wia ni kamu?"

⁴Séra tumudu', "Linélénan ni Musa sé tuama cuméré si ka'wuna ta'an sumiwo surat céré."¹⁸

⁵Wo si Yesus tumudu' wia ni séra, "Tadingan mekalé'os! Musa minantik um prénta nu ni kamu ketéé udu. ⁶Rimengan man angé un dunia ya'ay, si Opo' Empung simiwo tuama wo wewéné.¹⁹ ⁷Ni'tumo, sé tuama tuméda'u si ina'na wo si ama'na, midop mawadi-wadi karia ni ka'wuna,²⁰ ⁸wo séra dua minamoalimo esa. Ni'tumo séra dua déi'mo minidop mineteta'sa, ta'an minamoalimo esa. ⁹Yo apa u siniwomo ni Opo' Empung minamoali esa, ta'kan pececérén ni tou."

¹⁰Kawus ni'tu, si Yesus wo sé murit-muritNa muntep aki esa walé. Aki'tu sé murit-murit ni Yesus dumiwagh wia ni Sia apa u néi ajarNa kewét ti'i. ¹¹Wo si Yesus sumawat wia ni séra, "Sipa si mececéré si ka'wuna wo kumawéng sumoup karia ni wewéné wadina, ni sia mabersinamo wia si ka'wuna ketaré. ¹²Téintu kasi'i wo si wewéné ciméré si ka'wuna wo kumawéng karia ni tuama wadina, ni sia mabersinamo wia si ka'wuna ketaré."

Yesus minerkat sé rinté' koki'
(Matius 19:13-15; Lukas 18:15-17)

¹³Mekasa na'an sé tou minawadi sé rinté' koki' wia si Yesus. Iwadi néra sé rinté' koki' ti'i pé'ndon iwé un dengenNa wia ni séra pebeberkaten. Ta'an kinoupi'an man né murit-muritNa sé tou ti'i.

¹⁴Kéiélek ni'tu, si Yesus moupi' wo tumudu' wia ni séra, "Iwayamo sé rinté' ti'i méi wia Nyaku, ta'kan séro'en séra. Sé tou masuat du'an sé rinté' ya'ay sé tou ni Opo' Empung. ¹⁵Nyaku tumudu' wia ni kamu, sipa

^r9:49 Witu um bahasa Yunani, 'alisthesetai', un arti ni'tu 'asinen'

^s10:4: Ulangan 24:1-4, Matius 5:31

^t10:6: Kejadian 1:27, 5:2

²⁰10:7-8: Kejadian 2:24

si déi' méi wia si Opo' Empung masuat du'an sé rinté' koki' ya'ay, ni séra mo sé déi' tou ni Opo' Empung." ¹⁶Kawus ni'tu, si Yesus metwet sé rinté' koki' ti'i. IwéNa un dengenNa wia ni séra wo mé berkat wia ni séra.

**Si tou wai'dan mangélek lalan pé'ndon
mekéilek idop akad ung kauré-uré**
(Matius 19:16-30; Lukas 18:18-30)

¹⁷Un oras ni Yesus makélang, na'an si esa tou matéitéi wo méi kumurur witu saru-saruanNa. Si tou ti'i dumiwagh, "Guru lelé'os. Apa u musti siwonku pé'ndon mekéilek idop akad kauré-uré?"

¹⁸Sawat ni Yesus, "Ta'an rekén kamu tumudu' Nyaku lelé'os? Déi' siapa si tou esa si lelé'os, si Opo' Empung man si lelé'os. ¹⁹Niko udit meta'u um prénta ni Opo' Empung: Ta'kan mapaté, ta'kan mabersina, ta'kan mapangudu, ta'kan masaksi towo, ta'kan matipu wia sé tou wo kasi'i musti masighi' wia si ina'mu wo si ama'mu!"²¹

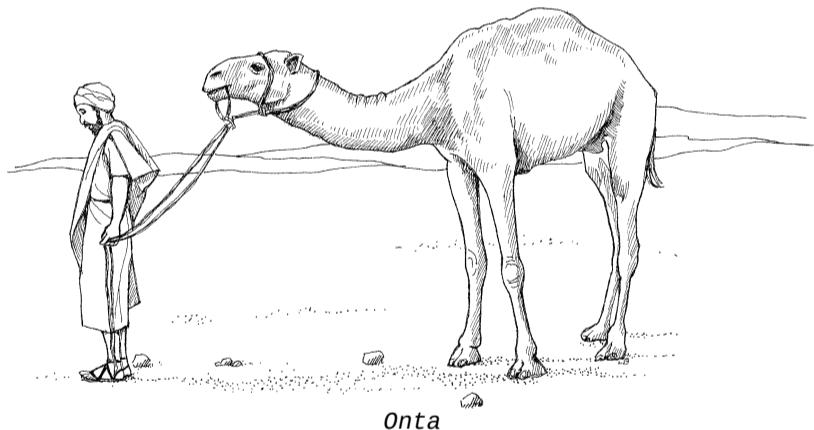
²⁰Wo si tou ti'i tumudu' wia si Yesus, "Guru, um waya ni'tu siniwoku mo witu ku tarétumou kampé."

²¹Ta'an si Yesus tumengteng wia si tou ti'i rumendemo wo tumudu', "Ta'an, nena'an pé un esa kasi'i u déi' pé siniwomu. Mangémo, iwangkéro um waya ung kapuya'annu. Wo u doit ti'i iwému wia sé tou lengéy, wo un téintu niko mékéilek un arta aki sorga. Kawus ni'tu, méimo wi'ay wo tumundu Nyaku."

²²Kéitadinga angé ni'tu, si tou ti'i rengan man minarawoy wo sia mangé karia un até rawoy nu sia tou wai'dan.

²³Wo si Yesus tumengteng wia sé murit-muritNa wo tumudu' wia ni séra, "Kasusa sé tou wai'dan mamoali tou ni Opo' Empung."

²⁴Sé murit-muritNa mé'rang timadinga u néi tudu'Na. Ta'an si Yesus kasi'i tumudu', "Tadingan mekale'os! Déi' gampang sa mememoali tou ni Opo' Empung. ²⁵Lébé pé gampang si esa onta mememuntep witu ronga keténgen, wo si tou wai'dan mememoali tou ni Opo' Empung."

onta

²⁶Ketetadinga angé ni'tu, sé murit-murit ti'i mé'rang wo metetudu'an, "Yo sa téintu, sipa ku'a si toro maslamat?"

²⁷Si Yesus tumengteng wia ni séra, wo Sia tumudu', "Si tou déi' ka'pa toro meseslamat un touna angé, ta'an si Opo' Empung toro meseslamat wia sé tou nu waya toro siwon ni Opo' Empung."

²⁸Wo si Petrus tumudu' wia si Yesus, "Wo ni kami ku'a kura? Ni kami ya'ay timeda'umo um waya kapunya'an ami, wo tumundu si Guru!"

²⁹Sawat ni Yesus, "Nyaku tumudu' wia ni kamu: sipa si timeda'u um waléna, sé katuarina tuama ka'pa katuarina wewéné, si ina'na ka'pa si ama'na, sé rinté'na ka'pa un umana nu sia timundu Nyaku wo mapeta'u un Abar Lé'os ni Opo' Empung, ³⁰si tou ti'i kewéiten ya'ay mekéilek mekesratus wo u néi teda'un: walé, sé katuari tuama, sé katuari wewéné, ina', rinté' wo un uma, ta'an ma'an kasi'i tu téintu ni sia musti mekéilek siksa, wo sia mekéilek un idop akad ung kauré-uré. ³¹Ta'an daked sé tou sela déi' mekéilek apa-apa. Wo si tou koki' mamoali tou sela."

²¹10:19: Keluaran 20:12-16, Ulangan 5:16-20

Makatedumo si Yesus mapeta'u um patéanNa
(Matius 20:17-19; Lukas 18:31-34)

³²Si Yesus wo sé murit-muritNa kareghas makélang maangé aki Yerusalem. Un oras ni'tu si Yesus makélang witu um pu'na. Sé murit-muritNa méindé' wo sé tou kasi'i sé timundu ni Sia witu muri méindémo. TewanNa sumoup sé mapudu' wo dua muritNa ti'i wo tumudu' apa u mememoali wia ni Sia. ³³Yesus tumudu', "Ni kamu kewéit ya'ay mangé aki Yerusalem. Aki'tu, sé tou mewewé si Rinté' Ni Tou wia sé tunduan né imam-imam wo sé ahli-ahli Taurat. Pepeukumen néra patén Sia. Kawus ni'tu israhkan néra Sia wia sé déi' tou Yahudi. ³⁴Pepeidangen néra Sia, pededuda'en, pewewéwén wo pepepatén Sia. Ta'an witu un endo katedu, Sia tumou sumoup."

Si Yakobus wo si Yohanes makué mamoali tou sela
(Matius 20:20-28)

³⁵Kawus ni'tu si Yakobus wo si Yohanes, si rinté' ni Zebedeus, rumémpé' wia si Yesus wo tumudu', "Guru, nena'an um papakuén ami wia si Guru, wo sa toro, lélé'ané ni Guru."

³⁶Yesus dumiwagh wia ni séra, "Apa ku'a um papakuén niu wia Nyaku ti'i?"

³⁷Wo séra sumawat, "Ku'ay ku'a, Guru. Un oras sa si Guru minamoalimo Raja wo makwasa, ni kami makué wia si Guru pé'ndon kita dua ya'ay toro mumpé' witu senauka ni Guru, si esa witu senauka kenawan wo si esa kasi'i witu senauka kawii."

³⁸Sawat ni Yesus, "Ni kamu dua ya'ay déi' meta'u apa um papakuén niu ti'i. Ni kamu ya'ay mekéilek daked un siksa. Toro rekén kamu mesa'an un siksa ti'i du'an um pepepesa'anenKu?"

³⁹Séra sumawat, "Toro yo, Guru!"

Yesus sumawat wia ni séra, "Butulo tu, um pesa'anen niu un siksa masuat du'an um pepepé'anenKu. ⁴⁰Ta'an sipa si mumpé' witu senaukaKu kenawan wo kawii, ni'tu déi' Nyaku si mekehak mator ni'tu. Si Opo' Empung si meeator sipa si mumpé' witu."

⁴¹Kéitadinga angé né mapudu' murit um papakuén ni Yakobus wo Yohanes, ni séra moupi' wia ni séra dua. ⁴²Ni'tumo, si Yesus tumawa waya néra wo tumudu', "Ni kamu meta'u sa sé pemimpin bangsa sé déi' kumenal si Opo' Empung sumiksa sé rayat néra. ⁴³Ta'an ni kamu déi' toro téintu! Siapa si pa'ad mamoali tou sela wia un antara ni kamu ya'ay, ni sia musti lumayani um waya miu. ⁴⁴Wo sipa si pa'ad mememoali tou sela, ni sia musti lumayani um waya né tou masuat du'an si babu'. ⁴⁵Téintu kasi' si Rinté' Ni Tou. Rinté' Ni Tou méi déi' layanen né tou, ta'an Sia méi meelayani sé tou daked. Wo Sia kasi'i méi mewewé un touNa metetebus un dosa néra."

Si Yesus limé'os si esa tou buta
(Matius 20:29-34; Lukas 18:35-43)

⁴⁶Yesus wo sé murit-muritNa mawiamo lako aki kota Yerikho. Un oras séra meeondolo witu ung kota ti'i, nena'an né tou daked mapatunduan karia néra. Wo kareghas séra makélang, na'an si esa tou buta minumpé' maku-makué witu ruru lalan. Si tou ti'i mekengaran Bartimeus, si rinté' ni Timeus. ⁴⁷Kéitadingana angé si Yesus tou Nazaret dumewat, sia kumérét, "Yesus, si keturunan ni raja Daud! Rendemem péné ku'a aku!"

⁴⁸Kéitadinga angé sia makérét téintu, sé tou daked ti'i suméro' ni sia, "Héi, menes angé ko witu!"

Ta'an ni sia makérét man keted, "Si keturunan ni raja Daud, rendemem péné ku'a aku!"

⁴⁹Kéitadinga ni'tu, si Yesus mento' wo tumudu', "Tawan né sia!"

Ni'tumo séra rengan man tumawa si tou buta ti'i wo tumudu' wia ni sia, "Kete-keteden un atému wo rumondoro, tinawa ni Yesus ko."

⁵⁰Wo dengaten ni Bartimeus u jubana, sia rumondor wo mangé wia si Yesus.

⁵¹Wo si Yesus dumiwagh wia ni sia, "Apa ku'a um pa'ad siwonKu wia niko?"

Bartimeus sumawat, "Guru, nyaku makué ku'a pé'ndon nyaku toro méilek."

⁵²Wo si Yesus tumudu' wia ni sia, "Niko mercaya wia Nyaku, ni'tumo kewéit niko toromo méilek. Yo ni'tu ko toromo mangé!" Un oras man ti'i, si Bartimeus méileko, wo sia mapatunduan karia ni Yesus.

**Yesus muntep aki Yerusalem
wo daked sé tou simungkud wo muji ni Sia**
(Matius 21:1-11; Lukas 19:28-40; Yohanes 12:12-19)

11

¹Un oras si Yesus wo sé murit-muritNa matawimo lako aki kota Yerusalem, séra minawia witu wanua Betfage wo Betania aki toka Zaitun. Wo si Yesus maker sé dua muritNa, ²"Mangémo kamu mena wanua witu um pu'na lako ti'i. Kéiuntep angé miu, ni kamu mé'lek si esa keledai pranggang si néi tapik, si déi' pé perna sinakéan né tou. Ipido'mo si keledai ti'i wo ewanoé wi'ay. ³Wo sa nena'an tou witu dumiwagh, 'Ta'an si keledai ti'i ipido' miu? Ni kamu sumawato ku'ay, 'Pepepakén ni Tuang'²² ami si keledai ya'ay iwuriNa mokané sa minakapakémo.' "

⁴Kawus ni'tu séra mangé, wo séra mé'lek si esa keledai pranggang néi tapik witu kelasan walé mena ruru lalan. Wo ipido' néra si keledai ti'i. ⁵Wo sé tou sé rimondor witu suméro' wia ni séra, "Héi! Ta'an si keledai ti'i ipido' miu?" ⁶Wo séra sumawat du'an u néi tudu' ni Yesus. Wo néi waya man né tou séra mewa si keledai ti'i.

Yesus muntep aki kota Yerusalem

⁷Kawus ni'tu ewan néra si keledai ti'i wia si Yesus, wo isempé néra un dambung néra witu un atas ni keledai ti'i. Wo si Yesus sumaké wia si keledai ti'i wo mangé aki Yerusalem. ⁸Aki'tu daked sé tou sé minadi' un dambung néra witu lalan. Nena'an pé kasi'i sé miné um panga-panga koki' u nena'an pé dani'na u néndo néra mena un uma, um pededewatan ni Yesus. Ni séra sumiwo téintu nu sighi'en néra Sia. ⁹Nena'an né tou sé kimélang witu um pu'na ni Yesus wo sé wadina matundu witu muri, wo séra makérét,²³

"Hosana! Pujino Sia si minéié karia ung ngaran ni Opo' Empung.

¹⁰Si Opo' Empung miné berkat wia si Tou ya'ay mamoali Raja wo makwasa du'an si raja Daud si néné moyang ami. Hosana! pujino si Opo' Empung aki sorga!"

¹¹Kewewia man lako aki Yerusalem, Yesus mangé mena um Bait Ni Opo' Empung.²⁴ Aki'tu Sia madiput meeélek um waya witu kompleks um Bait Ni Opo' Empung ti'i. Ta'an nu merapamo, Sia mondol wo mangé aki Betania mawadi-wadi karia né mapudu' wo dua muritNa.

²²11:3 'Tuang ya'ay un arti ni'tu si Yesus

²³11:9 Mazmur 188:26

²⁴11:11 Raja Herodes simiwo um Bait Ni Opo' Empung un uréna 46 na ta'un mena Yerusalem (Yoh. 2:20). Witu un tampa ti'i na'an ung gedung (Mat. 24:1), wo minamoali tampa paransakan wo pasiwoan un acara agama Yahudi. Un ukuran ni'tu wo ka'pa 446 m x 296 m.

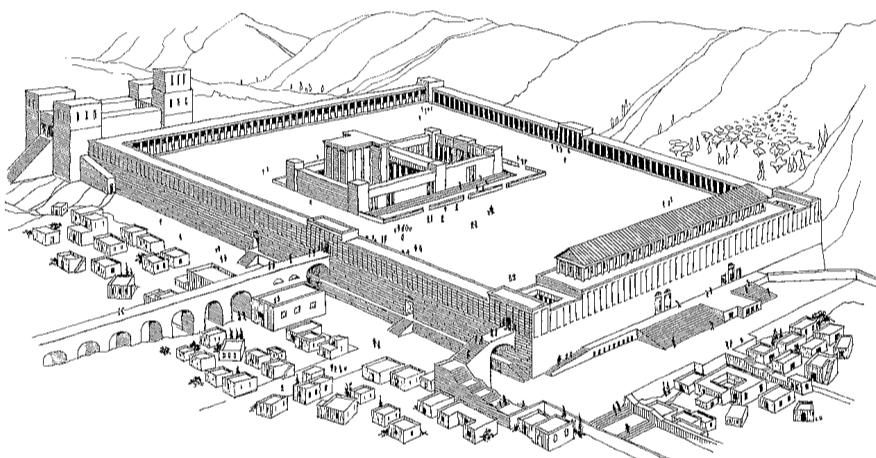
Yesus kimutuk um pong ara
(Matius 21:18-19)

¹²Kéisando mané, si Yesus wo sé murit-muritNa mondol mena Betania. Kareghas makélang, si Yesus mendamo marem. ¹³Dou' pé Sia miné'leko un esa pong ara un daked dani'na. Sia rumémpé' meeélek sa um pong ti'i mawua'. Ta'an kewewia lako witu, Sia mé'lek déi' siapa wua'na u nena'an dani'na man. Nu déi' pé un orasna um pong ara ti'i mua'. ¹⁴Wo kutukenNa um pong ara ti'i, "Niko kasi'i déi'mo mua'. Ni'tumo, déi'mo siapa tou si mekekan um wua'na witu um pongmu!" Sé murit-muritNa kasi'i timadinga u néi tudu'Na ti'i.

Yesus minoo sé tou mawangkér witu Bait Ni Opo' Empung
(Matius 21:12-17; Lukas 19:45-48; Yohanes 2:13-22)

¹⁵Kewewia lako ni Yesus wo sé murit-muritNa aki Yerusalem, Ni Sia mangé mena Bait Ni Opo' Empung. Witu ung kelasan Bait Ni Opo' Empung daked sé tou mawangkér wo mateles, wo iwoo ni Yesus sé tou daked ti'i. Néi patulengka'Na u méja-méja tampa pasaduyan doit wo um bangku-bangku sé mawangkér burung pombo sé pawé korban persembahan. ¹⁶Ni Sia kasi'i suméro' sé tou mewa um barang-barang dumewat witu kelasan Bait Ni Opo' Empung. ¹⁷Wo Sia maajar wia ni séra, "Sé nabi ta um pu'na minantik um pesang ni Opo' Empung ku'ay,

'Um waléKu pakuan né tou un tampa pasombayangan waya né bangsa.'
Ta'an siniwo miu mamoali tampa matipu sé tou!" ²⁵

Um Bait Ni Opo' Empung

¹⁸Kéitadinga angé né tunduan imam-imam wo sé ahli-ahli Taurat apa un siniwo ni Yesus witu um Bait Ni Opo' Empung, séra mangélek lalan mepepaté ni Sia. Ta'an ni séra kasi'i méindé' wia ni Sia nu sé tou daked pa'ad un ajaranNa.

¹⁹Merapa angé, si Yesus wo sé murit-muritNa mondol aki Yerusalem.

**Si Yesus maajar sa sumombayang
musti mercaya mekalé'os**
(Matius 21:20-22)

²⁰Kéiwo'ndoé, Yesus wo sé murit-muritNa kumélang sumoup. Kareghas makélang séra mé'lek um pong ara ung kinutuk ni Yesus kawi'i ti'i minaperamo akad witu un amutna. ²¹Wo si Petrus néi kaghenang u néi tudu' ni Yesus kawi'i, wo sia tumudu' wia si Yesus, "Guru, samo éleken! Um pong ara ung kinutuk ni Guru peramo akad witu un amutna."

²²Wo sawat ni Yesus, "Iyo, ni kamu kasi'i udit mercaya wia si Opo' Empung. ²³Nyaku tumudu' wia ni kamu, sa nena'an si tou tumudu' un toka ya'ay, 'Kaangkato wo kadombomo aki laud!' sa un aténa déi' madua-dua ghenang wo mercaya apa um pinakuéna ti'i mamoali, ni'tu udit mamoali. ²⁴Ni'tumo Nyaku tumudu' wia ni kamu, apa man um papakuén niu wia si Opo' Empung, ni kamu musti mercaya sa ni'tu iwé'é ni Opo' Empung apa um papakuén niu ti'i, wo ni kamu udit mekéilek ni'tu. ²⁵Sa ni kamu rumondor sumombayang wo un até miu déi' snang wia si tou si simiwo sala' wia ni kamu, ampungan pé miu si tou ti'i. Wo téintu si Ama' miu

²⁵11:17: Yesaya 56:7, Yeremia 7:11

aki sorga mé'é ampungan wia ni kamu. ²⁶[Ta'an sa déi' wéan niu ampungan si tou si simiwo sala' wia ni kamu ti'i, udit si Ama' miu aki sorga kasi'i déi' mé'é ampungan wia ni kamu.]"

Ni séra dumiwagh wia si Yesus tentang ung kwasaNa
(Matius 21:23-27; Lukas 20:1-8)

²⁷Yesus wo sé murit-muritNa mawuri somoup aki Yerusalem. Aki'tu si Yesus muntep aki kelasan um Bait Ni Opo' Empung. Un oras ti'i, sé tunduan imam-imam, sé ahli-ahli Taurat wo sé tu'a-tu'a méi wia ni Sia. ²⁸Séra dumiwagh wia si Yesus, "Kawi'i Niko minoo sé tou witu um Bait Ni Opo' Empung. Niko minekéilek kwasa aki wisa akad simiwo um waya ni'tu? Wo sipa ku'a si minaker Niko?"

²⁹Wo sawat ni Yesus wia ni séra, "Nyaku sumawat um padiwaghen niu, ta'an sawaten pé miu um pedediwaghenKu ya'ay. ³⁰Sipa si minaker si Yohanes mangé maptis sé tou? Si Opo' Empung si minaker ka'pa si tou?"

³¹Kawus ni'tu séra medediwaghan, "Sa kita sumawat, 'Néi aker ni Opo' Empung', Sia udit tumudu' 'Ta'an kamu déi' mercaya wia si Yohanes?"

³²Ta'an, sa kita tumudu', 'Néi aker ni tou, udit sé tou daked ya'ay moupi', nu ni séra meta'u sa si Yohanes butul-butul nabi."

³³Yo séra sumawat wia si Yesus, "Déi' keta'uan ami!"

Wo si Yesus tumudu' wia ni séra, "Sa téintu, Nyaku kasi'i déi' metetudu' wia ni kamu sipa si minakeré Nyaku simiwo um waya ni'tu."

Andéan sé tou mapa.yang mena un uma anggor
(Matius 21:33-46; Lukas 20:9-19)

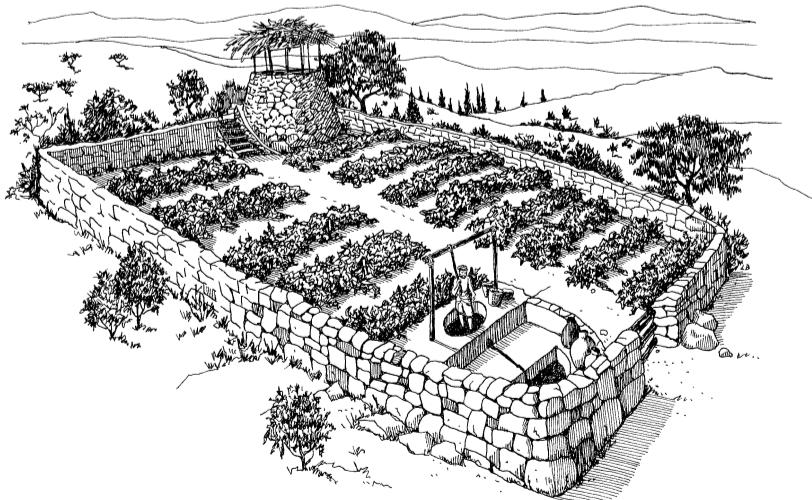
12

¹Kawus ni'tu, si Yesus tumarndem maké un andéan wia sé tunduan imam-imam, ahli-ahli Taurat wo sé tu'a-tu'a. Sia tumudu', "Mekasa, nena'an si tou esa minuka uma taneman anggor wo rénenna un uma ti'i karia um watu. Sia rumonga um watu pesesiwoan bak, un tampa pasiwoan anggor. Ni sia kasi'i sumiwo waléan néi rakék um padukadan né tou mapa.yang witu un uma ti'i. Kawus ni'tu si mekauma ti'i matoran karia né mapa.yang witu umana ti'i mewewéteng u hasil sa oraso mu'pu', wo sia mangé aki daéra dou'.

²Un oraso mu'pu' um wua'na anggor, sia maker si esa atana mangé wia sé tou mapa.yang ti'i mepepakué um wétengna. ³Ta'an ningka' néra man taré' wo wéwén néra sia, wo ipakiwuri déi' minawa apa-apa.

⁴Kawus ni'tu, si mekauma maker kasi'i si atana wadina mangé wia ni séra. Si ata ti'i kasi'i winéwé néra un uduna, wo pepeidangen néra sia. ⁵Si mekauma ti'i maker kasi'i si ata wadina. Ta'an pinaté néra man si ata ti'i. Wo masadu-saduy sé ata néi akerna mangé wia sé tou mapa.yang uma ti'i. Ta'an sé ata ti'i, na'an sé winéwé néra wo na'an kasi'i sé pinaté néra.

⁶Kewéit si néi kateda'u si esa mokan, si rinté'na si rendemenna. Kamurian angé, sia maker si rinté'na ti'i mangé wia ni séra. Wo sia tumudu', 'Tantu si rinté'ku ya'ay sighi'en néra.'

Un uma anggor

⁷Ta'an sé tou mapa.yang ti'i minaesano, séra metetudu'an, 'Si ya'ayo si mememoali mekapunya un tana' ya'ay. Méimo sia patén ta, wo

un uma ya'ay mamoali punya ta.¹⁸ Kawus ni'tu ingka'en néra sia wo patén, wo idombo' néra sia iondol witu un uma anggor ti'i."

¹⁹ Wo si Yesus dumiwagh wia ni séra, "Kewéit, si mekapunya un uma ya'ay mesesiwo apa? Sia méi maté sé tou mapa'yang uma ti'i, wo iofor un uma ti'i wia sé tou wadina."²⁶

¹⁰ Ni kamu tantu minacamo ung Kitab Mazmur ku'ay,

'Um watu u néi dombo' né bas minamoalimo watu pondasi wia sé tou wadina

"Ni'tu siniwo ni Opo' Empung, akad kita mé'rang rumaé mé'lek apa u siniwo ni Opo' Empung.' "²⁷

¹² Kéitadinga angé ni'tu, rengan man kineta'uan né tunduan né agama Yahudi sa si Yesus matoké wia ni séra minaké un andéan ti'i. Ni'tumo séra mepaudit mingka' si Yesus. Ta'an séra méindé' wia sé tou daked ti'i, ni'tumo séra rengan man minangé wo néi waya néra man Sia.

**Sé tou ma'wa' mejejebak si Yesus
karia u masala mawaér blasténg**
(Matius 22:15-22; Lukas 20:20-26)

¹³ Kawus ni'tu, sé tunduan né agama Yahudi maker sé pira tou witu golongan Farisi, wo sé tou Yahudi sé matundu si raja Herodes²⁸ mangé mejejebak wia si Yesus karia u dediwagh. ¹⁴ Séra dumiwagh wia ni Sia, "Guru, keta'uan ami sa si Guru tou jujur. Déi' siapa si kéindé' ni Guru, nu si Guru déi' mamuka-muka, wales pé taré néi pepeta'u ni Guru un cara tumundu si Opo' Empung wia waya né tou. Yo kewéit kami dumiwagh pé toyo', sa lumélé' un atoran agama, toro rekén kami maér um blasténg wia si raja? Musti rekén kami maér um blasténg ti'i?"

¹⁵ Ta'an si Yesus meta'u sa séra mewe'wa'wa' mejejebak man ni Sia. Ni'tumo Sia tumudu' wia ni séra, "Ta'an kamu mejejebak Nyaku? Samo iwé'esa doit logam pé'lekenKu!"

¹⁶ Iwé néra u doit logam ti'i wia ni Sia, wo Sia dumiwagh wia ni séra, "Ung gambar ya'ay sipa? Wo ngaran ni apa ku'a ya'ay?"

Séra sumawat, "Ung gambar wo ung ngaran ni kaisar Romawi."

U doit logam ginambaran raja Romawi

¹⁷ Wo si Yesus tumudu' wia ni séra, "Iwémo angé wia si raja apa u musti iwé miu wia si raja, wo iwé wia si Opo' Empung apa u musti iwé miu wia si Opo' Empung!" Kéitadinga néra téintu, séra miné'rang.

Si tou minaté tumou sumoup
(Matius 22:23-33; Lukas 20:27-40)

¹⁸ Kawus ni'tu, sé tou Yahudi sé golongan Saduki méi wia si Yesus. Un ajaran néra, sa si tou minatémo déi'mo tumou sumoup. Séra dumiwagh wia si Yesus, ¹⁹ "Guru, nena'an kasi'i um wadina néi pantik ni Musa wia ni kita ku'ay: sa si tuama esa kimawéng wo maté ta'an déi' siapa rinté', si katuarina tuama musti kumawéng karia ni ka'wuna, pé'ndon si tuama minatémo ti'i toro mekéilek rinté'. ²⁰ Yo kewéit ku'ay: nena'an sé tuama pitu matuari. Si tu'a kimawéng karia ni wewéné esa, ta'an sia maté, ni sia déi' minekéilek rinté'. ²¹ Wo si kadua, kumawéng karia si wewéné ti'i. Ni sia kasi'i maté wo déi' minekéilek rinté'. Téintu kasi'i wo si katedu. ²² U minamoali ti'i minanéíntu-néíntu man angé. Sé pitu matuari ti'i, waya déi' minekéilek rinté'. Wo kamurian angé si wewéné

²⁶ 12:9 Witu un andéan ya'ay, si mekauma ti'i si Opo' Empung, sé tou mapa'yang witu un uma ti'i sé tunduan né agama Yahudi, sé ata ti'i sé nabi-nabi pu'na, si rinté' ni mekauma ti'i si Yesus Kristus.

²⁷ 12:10-11 Mazmur 118:22-23

²⁸ 12:13 Sé tou Yahudi sé madukung si raja Herodes wo wia sé pemrénta Romawi sé mena Israel.

ti'i kasi'i maté. ²³Yo sa witumo un oras néra tumoué sumoup, sipa si mememoali ka'wu ni wewéné ti'i? Nu sé pitu matuari ti'i kimawéngo lako kariana."

²⁴Yesus sumawat wia ni séra, "Ni kamu ya'ay simala'mo rumaé ku'a? Nu kamu déi' mameta'u ung Kitab Suci ti'i, wo ni kamu kasi'i déi' meta'u ung kwasa ni Opo' Empung. ²⁵Ni'tu ku'a ku'ay, sa si tou minatémo wo tumou sumoup, ni séra déi'mo kumawéng, ta'an tumou masuat karia sé malaékat aki sorga. ²⁶Yo kewéit, kita mawuri sumoup witu masala si tou minaté wo tumou sumoup. Nena'an esa cerita witu u néi pantik ni Musa u dukut manura u rinangkét ta'an déi' minala'ung. Déi pé ku'a minaca u cerita ti'i kamu? Opo' Empung timudu' ku'ay wia si Musa, 'Nyaku ya'ay Opo' Empung, sé pasemban ni Abraham, Ishak wo Yakub.'²⁹ ²⁷Witu un oras si Abraham, Ishak wo Yakub minatémo ta'an timou man mawadi-wadi karia ni Opo' Empung. Yo, si Opo' Empung déi' si Opo' Empung né tou minatémo ta'an si Opo' Empung né tou matou-tou. Ni kamu koman ya'ay butulo simala'."

U hukum wales pé penting, rumendem si Opo' Empung wo wia sé tou

(Matius 22:34-40; Lukas 10:25-28)

²⁸Un oras ti'i, nena'an si esa ahli Taurat. Ni sia timadinga si Yesus wo sé tou golongan Saduki miné'ndoan kewéiten. Ni sia timadinga sa u néi sawat ni Yesus wia sé tou ti'i kéndis rumaé. Ni'tumo sia rumémpé' wia si Yesus wo dumiwagh, "Witu um waya u hukum ni Opo' Empung, u hukum wisa u wales pé penting?"

²⁹Sawat ni Yesus, "Ku'ay, u hukum ni Opo' Empung u wales pé penting. 'Héi tou Israel! Tadingan mekalé'os. Si Opo' Empung ta, esa man, déi' siapa wadina. Opo' Empung ti'i si pasemban ami. ³⁰Ni kamu musti wales rumendem si Opo' Empung. Ni kamu musti ghumena-ghenang ni Sia, rumendem ni Sia wales pé um parende-rendemen niu, wo kasi'i musti sumiwo apa u néi akérNa.³⁰ ³¹Wo u hukum kadua, 'Ni kamu musti rumendem sé tou wadina masuat ni kamu rumendem un tou miu angé.' Déi' siapa u hukum wadina u wales pé penting wo ung kadua hukum ya'ay."³¹

³²Kawus ni'tu, si ahli Taurat ti'i tumudu' wia si Yesus, "Butulo rumaé u néi tudu' ni Guru. Si Opo' Empung ti'i esa man, déi' siapa wadina ni Sia man. ³³Ni'tumo ung kita musti butul rumendem si Opo' Empung. Ni kita musti maghena-ghenang ni Sia, wo kasi'i musti iwé un tou ta mesesiwo apa u néi akerNa. Wo kasi'i kita musti rumendem wia sé tou wadina masuat wo u rendem ta wia un tou ta angé. Um waya ni'tu wales pé penting wo um waya ung korban patunun wo um persembahan wadina wia si Opo' Empung."

³⁴Si Yesus miné'lek si tou ti'i simawat karia u lé'os, wo Sia tumudu', "Tumoyo' pé kasi'i niko mamoalimo tou ni Opo' Empung." Kawus ni'tu, déi'mo siapa kasi'i si brani dumiwagh wia si Yesus.

Si Mesias ti'i, udit keturunan ni raja Daud

wo kasi'i si Opo' Empung ni raja Daud

(Matius 22:41-46; Lukas 20:41-44)

³⁵Un oras si Yesus kareghas maajar witu um Bait Ni Opo' Empung, Sia tumudu', "Sé ahli-ahli Taurat timudu' sa si Mesias si mawiae ti'i si keturunan ni raja Daud. Ni sia déi'man keturunan biasa ni raja daud ku'a? ³⁶Kendati, un oras si Roh Tudus minaké si raja Daud, si raja Daud angé timudu' ku'ay,

*Opo' Empung timudu' wia si Opo' Empung ku si Mesias ku'ay,
'Mumpé'mo angé witu un tampa pasighi'-sighi'en ti'i witu senauka
kenawanKu, akad sé kekoró'Mu iwéKu witu wawa' ung kukuMu.'*³²

³⁷Yo kewéit kita meta'u sa si Mesias déi' man si keturunan ni raja Daud, nu si Daud kasi'i matawa ni Sia 'Opo' Empung'." Sé tou daked ti'i pa'ad rumaé tumadinga u néi patudu' ni Yesus.

²⁹12:26: Keluaran 3:6

³⁰12:30 Imamat 6:4-5

³¹12:31: Imamat 19:18

³²12:36: Mazmur 110:1

Yesus mapata'u pé'ndon malé'lek wia sé ahli-ahli Taurat
(Matius 23:1-36; Lukas 20:45-47)

³⁸ Yesus maajar kasi'i wia ni séra, "Ni kamu musti malé'lek wia sé ahli-ahli Taurat. Ni séra ti'i pa'ad makéla-kélang maké u juba wo pa'ad pasighi'en né tou witu un tampa kedakedan né tou. ³⁹ Witu walé pasombayangan ka'pa witu un acara-acara, séra pa'ad mumpé' witu tampa pu'na rumáé. ⁴⁰ Ni séra kasi'i matipu sé janda pé'ndon mekéilek um walé né janda-janda ti'i. Wo ni séra masombayang dambo'-dambo' pé'ndon pakuan né tou sa séra ti'i tou lé'os. Ni séra mo ya'ay sé tumrima un ukuman um wales pé wuted."

Um persembahan ni janda lengéy
(Lukas 21:1-4)

⁴¹ Kawus ni'tu, si Yesus mumpé' sumaru ung kotak persembahan, ni Sia menena'u sé tou sio' matou' u doit witu ung kotak ti'i. Daked sé tou wai'dan miné doit sio'. ⁴² Wo méi si esa janda lengéy. Sia miné dua doit logam witu ung kotak ti'i, u doit ti'i wales koki' rumáé un artina.

⁴³ Kawus ni'tu si Yesus tumawa sé muri-muritNa wo tumudu', "Nyaku tumudu' wia ni kamu, si janda lengéy miné wales pé sio' wo um waya néi wé né tou witu ung kotak persembahan ti'i. ⁴⁴ Sé tou miné doit witu ung kalébéan néra, ta'an si janda lengéy ya'ay déi' siapa apa-apa, sia miné um waya doitna."

Yesus mapata'u tentang um Bait Ni Opo' Empung karo'at
(Matius 24:1-2; Lukas 21:5-6)

13 ¹Kéiondol angé ni Yesus witu um Bait Ni Opo' Empung, nena'an si esa muritNa tumudu' wia ni Sia, "Guru, samo élekené ku'a! Kéndis rumáé ung gedung-gedung ti'i ku'a? Sinusung néra kasi'i minaké watu-watu sela."

²Wo si Yesus tumudu' wia ni sia, "Butul, ung gedung-gedung ti'i kakéndis. Ta'an nena'an un orasna, sé tou merero'at um waya ni'tu, wo déi' siapa esa watu kasi'i u néi kasusung witu un tampana."

Sé tou mepépé'an um pendrita'an rumáé
(Matius 24:3-14; Lukas 21:7-19)

³ Kawus ni'tu, si Yesus wo sé murit-muritNa mangé aki toka Zaitun. Aki'tu si Yesus mumpé' sumaru um Bait Ni Opo' Empung. Wo si Petrus, Yakobus, Yohanes wo si Andreas mangé rumémpé' wia ni Sia pé'ndon toro iketa'sa kariaNa. Wo séra dumiwagh, ⁴"Guru, ipepetu'wé wia ni kami sawisa ku'a u néi tudu' ni Guru kewéit ti'i mememoali? Yo apa ku'a u nena'u-nena'u sa waya ni'tu mememoali?"

⁵ Yesus tumudu' wia ni séra, "Dumuka-dukado, pé'ndon déi' siapa tou metetipu ni kamu. ⁶Nu daked sé tou méi wo tumudu' sa ni séra ti'i si Mesias. Séra metetudu' ku'ay, 'Nyaku mo ya'ay si Mesias, si néi janjié um pu'na ni Opo' Empung meseslamat sé tou daked.' Ta'an daked sé tou petetipun néra. ⁷Wo sa kamu tumadinga na'an prang aki un daéra miu, ka'pa sa kamu tumadinga kasi'i na'an prang aki un tampa dou', ni kamu ta'kan méindé'. Waya ni'tu musti mamoali pé, ta'an ni'tu déi' pé un orasna makiamat. ⁸Esa suku maprang sumaru sé suku wadina, u negara maprang sumaru sé negara wadina. Wo aki waya un tampa mangédo', wo kaareman rumáé. Um waya nena'u ya'ay, taré ung kumetaré witu pendrita'an masuat wo si wewéné kumetaré mé'an saki nu mededuas.

⁹ Yo dumuka-dukado kamu! Nu sé tou méi mingka' ni kamu wo iwadi mena pengadilan agama, ni kamu kasi'i pewewéwén mena um walé paémanan. Isaru néra kamu wia sé tou sé miningka' kwasa nu ni kamu timundu Nyaku. Ta'an aki'tu kasi'i, ni kamu toro mapeta'u wia sé tou tentang un Abar Lé'os. ¹⁰Nu un Abar Lé'os ti'i udit ipepetu' pé wia um waya né suku bangsa, taré makiamat. ¹¹Wo sa kamu kaingka'an, wo iwadi néra mena pengadilan, ni kamu ta'kan méindé' apa um petetudu' miu wia ni séra. Un oras ti'i si Roh Tudus si sumawang ni kamu cumurita, yo déi' ni kamu si cumurita.

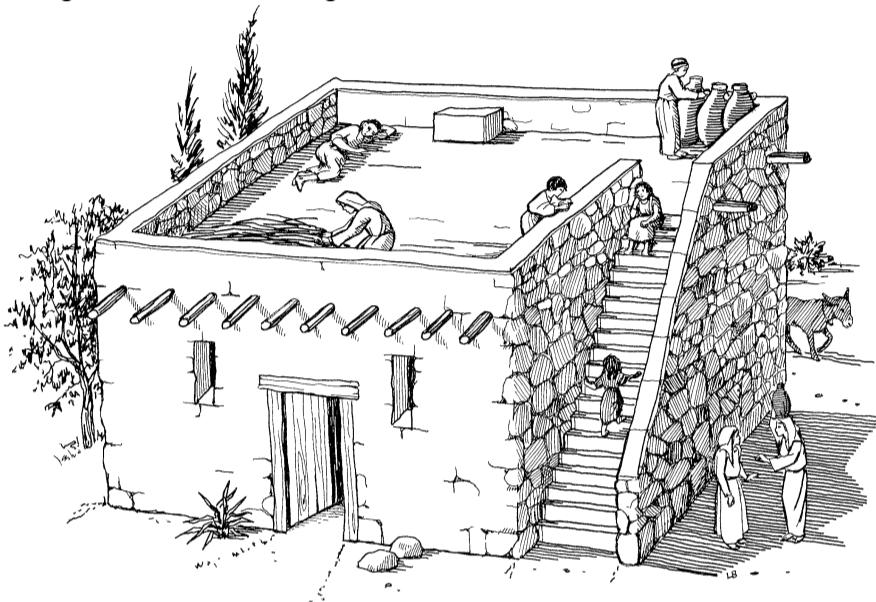
¹² Nena'an un oras ni'tu, sa si tou déi' mercaya wia Nyaku sumrakan si katuarina angé si mercaya wia Nyaku pepepatén né tou. Sé tu'a

kasi'i mesesiwo téintu wia sé rinté' néra. Wo na'an pé kasi'i sé rinté' melelawang wia sé tu'a néra wo israkan pepepatén.¹³ Um waya né tou dumi'dis wia ni kamu nu timundu Nyaku. Ta'an sipa si rumesen akad ma'bis, ni sia mo si maslamat."

**Yesus mapata'u um waya u mememoali
endo-endo siksa**
(Matius 24:15-28; Lukas 21:20-24)

witu

¹⁴Kuan ni Yesus, "Si esa tou si léwo' rumaé meeéi.³³ Si tou ya'ay mererondor witu Bait Ni Opo' Empung, un tampa u déi' war wia ni Sia.³⁴ (Sipa si maca nyi'nya ghenangen mekalé'os). Sa kamu mé'lek si tou ti'i rimondoro witu un tampa ti'i, awes taré sé tou wia Yudea ya'ay kumenuso aki toka. ¹⁵Si tou mena un atas walé, ta'kan tumumpa mangé méndo um barangna witu roro um walé, ta'an tumumpamoé wo tuméitéiyo. ¹⁶Téintu kasi'i karia né tou mena un uma, ta'kan mesu' méi' méndo un dambungna. Reweko mangé kumenus!

Walé né tou Yahudi

¹⁷Wo wales pé cilaka, sé wewéné karianawak ka'pa sé matiméa'. ¹⁸Sumombayango, pé'ndon um waya ni'tu déi' mamoali witu un oras maudan, ¹⁹nu un oras ti'i siksa rumaé, wales pé wo um pinamendamé né tou. Kimetarémo witu pu'na si Opo' Empung simiwo dunia ya'ay akad kewéit déi' siapa u siksa masuat wo un oras ti'i, wo kasi'i ni'tu déi'mo mamoali sumoup.³⁵ ²⁰Wo sa déi' néi poto' man ni Opo' Empung un endo-endo siksa, déi' siapa si esa tou si maslamat. Ta'an nu si Opo' Empung rumendem wia sé tou sé winetinNa, yo pinoto'Na man un oras ti'i.

²¹Un oras ti'i, sa nena'an sé tou tumudu' wia ni kamu, 'Samo éleken wi'ay!' wo na'an kasi'i sé matudu', 'Samo éleken! si Mesias aki'tu!', ta'an ni kamu ta'kan mercaya u néi tudu' néra. ²²Nu sé mesias-mesias wo sé nabi-nabi palsu mengko'é. Séra sumiwo nena'u karia ung kwasa wadina wo mujisat-mujisat, metetipu sé tou pé'ndon tumundu ni séra. Wo sa toro ka'pa, séra metetipu sé tou sé winetin ni Opo' Empung. ²³Yo, malé'leko lako kamu! Um waya nyi'nya néimo pu'naKu ighenang wia ni kamu!"

Si Rinté' Ni Tou meeéi sumoup
(Matius 24:29-31; Lukas 21:25-28)

²⁴Si Yesus tumudu' kasi'i wia sé muritNa ti'i, "Kawus lako un endo-endo siksa ti'i, 'si sindo wo lelo'en déi'mo sumena'. ²⁵Sé toti' karaghosé aki dangit, wo um waya mena dangit ikaghoghar.'

³³13:14a Si tou ya'ay si kakoro' ni Opo' Empung si melelawang wia si Yesus [éleken witu Daniel 9:27; 11:31; 12:11]

³⁴13:14b Un tampa ti'i witu Bait Ni Opo' Empung [éleken witu Matius 24:15].

³⁵13:19: Daniel 12:1, Wahyu 7:14

²⁶Kawus ni'tu, sé tou mé'lek si Rinté' Ni Tou méi wia dunia ya'ay witu un atas awan. Ni Sia méi karia ung kwasa sela wo ung kamuli'an.³⁶
²⁷Oras ni'tu kan, iakerNa sé malaékat-malaékatNa mereransak sé tou winetinNa wia um waya tampa wia um wawo tana' ya'ay."

U nena'u-nena'u si Rinté' Ni Tou meeéi sumoup
(Matius 24:32-35; Lukas 21:29-33)

²⁸Yesus tumudu' wia sé muritNa, "Samo kamu majar witu um pong ara. Sa um panga-panga koki' madani'mo wo maseputo, katudu' miu mo sa un oras matanem tawimo. ²⁹Téintu kasi'i sa kamu mé'lek un apa u néi tudu'Ku kewéit ti'i mememoalimo, déimo uré si Rinté' Ni Tou meeéi, tawimo rumaé. ³⁰Nyaku tumudu' wia ni kamu, sé tou sé minidop kewéit ya'ay na'an sé déi pé maté akad um waya ni'tu mamoali. ³¹Un dangit wo wia wawo tana' ya'ay ma'bis, ta'an u néi tudu'Ku ya'ay na'an akad ung kauré-uré."

**Déi' siapa si tou meta'u sawisa
si Rinté' Ni Tou meeéi sumoup**
(Matius 24:36-44)

³²Si Yesus mapeta'u wia sé murit-muritNa, "Déi' siapa si esa tou meta'u sa sawisa ka'pa jam pira si Rinté' Ni Tou méi sumoup. Sé malaékat-malaékat aki sorga déi' meta'u, ma'an pé si Rinté' Ni Tou kasi'i déi' meta'u, si Ama' man si meta'u. ³³Ni'tumo kamu udit melé'lek wo dumuka-dukad! Nu ni kamu déi' meta'u sawisa ni'tu mamoali.

³⁴Ni'tu masuat wo si esa tou meteteda'u um waléna nu mepepasiar aki tampa dou'. Oras sia déi' pé minangé, ni sia mé kepercaya'an wia sé babu'na murus um waléna wo kasi'i ipepetuna um pa'yangen kasusud wia ni séra. Ni sia kasi'i maker si madukad pé'ndon dumuka-dukado wo ni séra kasi'i déi' meta'u sawisa si mekawalé ya'ay mawurié. ³⁵Téintu kasi'i ni kamu. Ung kamu udit dumuka-dukad nu déi' keta'uan niu sawisa si mekawalé ti'i mawurié. Ni sia mawuri wengindo, padua wengi, tawi ma'ya ka'pa wo'ndo. ³⁶Ta'kan sia kumompoé mawia, ni kamu kinawéan tekellé'os. ³⁷Apa u néi tudu'Ku wia ni kamu, néi tudu'Ku kasi'i wia waya né tou, 'Dumuka-dukado!' "

**Sé tunduan-tunduan Yahudi minaes'a'an
mepepaté si Yesus**
(Matius 26:1-5; Lukas 22:1-2; Yohanes 11:45-53)

14 ¹Dua na endo mokan sé tou Yahudi sumiwo un endo sela néra. Witu un endo sela ti'i, séra maghenang un oras si Opo' Empung minondolé sé néné moyang néra aki tana' Mesir³⁷, wo witu endo sela ti'i séra sumiwo acara kuman um Brot Déi' Rinagian. Un oras dua na endo mokan ti'i, sé tunduan imam-imam wo sé ahli-ahli Taurat mamene-menes maesa'an meeingka' si Yesus wo mepepaté ni Sia. ²Ta'an séra metetudu'an, "Déi' toro ingka'en Sia witu un endo sela ti'i, ta'kan sé tou daked ti'i kumaréo'."

**Si esa wewéné simirang u dana mawou sedap
udu ni Yesus**
(Matius 26:6-13; Yohanes 12:1-8)

³Si Yesus mena kampé Betania, Sia mangé wia si tou, mekengaran Simon. Si Simon ya'ay pernamo tinena lako u saki kusta. Wo kareghas si Yesus minumpé' makan mena walé ni Simon, méi si esa wewéné mawawa ung guci pualam³⁸. Ung guci ti'i tinou'an dana mawou sedap u mal rumaé. Wo si wewéné ti'i muka ung guci ti'i, wo mangere-ngerer isirangna witu un udu ni Yesus.

⁴Ta'an sé pira tou sé miné'lek ni'tu déi' snang. Ni séra metetudu'an, "Satoro ku'a ni sia déi' rumoyal un dana mawou sedap ti'i. ⁵U dana mawou sedap ti'i mal rumaé, wo sa kiné tu iwangkér un

³⁶13:26: Daniel 7:13, Wahyu 1:7

³⁷14:1 Un oras mena Mesir, Opo' Empung maker sé tou Israel gumoso u daa' ni domba witu un atas walé néra, pé'ndon si malaékat maut madangkoy man witu um walé néra (éléken witu Keluaran 12). Kawus ni'tu séra rengan mondol mena tana' mesir, wo si Opo' Empung maker wia ni séra sumiwo un endo sela susud ta'un mehehenang um pristiwa ti'i. Um praya'an ya'ay witu um bahasa Yunani patudu' 'Pasxa' ka'pa 'Paskah'.

³⁸14:3 Ung guci ti'i siniwo witu um watu puti' um patudu' pualam. Wo sa muka ung guci ti'i, musti peporen witu u déé'na.

argana masuat wo ung gaji ni tou senata'un. Wo un doit ti'i toro iwéteng wia sé tou lengéy." Wo kouipi'an néra si wewéné ti'i.

"Ta'an si Yesus tumudu' wia ni séra, "Ta'an rekén sia kinoupi'an niu? Iwayamo angé sia. Ni sia simiwomo u lé'os wia Nyaku. ⁷Susud endo ni kamu toro sumawang sé tou lengéy, nu ni séra susud man angé karia miu. Ta'an Nyaku ya'ay déi'mo uré mawadi-wadi karia miu. ⁸Si wewéné ya'ay simiwomo un apa un toro siwonna. Siniranganna mo u dana mawou sedap un awakKu, masuat wo si tou mesesiap u mayatKu nu ipededeweng. ⁹Nyaku tumudu' wia ni kamu, wisa man sé tou mapeta'u un Abar Lé'os ni Opo' Empung wia waya un tampa wia dunia ya'ay, udit icerita néra u siniwo ni wewéné ya'ay wia Nyaku akad paghena-ghenangen man né tou sia."

**Yudas mererencana sumrakan si Yesus
wia sé tunduan né imam-imam**

(Matius 26:14-16; Lukas 22:3-6)

¹⁰Na'an si esa murit witu sé mapudu' wo dua murit ni Yesus, si mekengaran Yudas Iskariot. Ni sia mangé wia sé tunduan imam-imam mapeta'u u rencanana sumrakan si Yesus wia ni séra. ¹¹Ketetadinga néra u rencana ni Yudas ti'i, ni séra snang rumaé wo jumanji mewewé doit wia ni sia. Kawus ni'tu si Yudas mengélek kesempatan mesesrakan si Yesus wia ni sera.

Yesus mapata'u sa na'an si esa murit mehehianat ni Sia

(Matius 26:17-25; Lukas 22:7-14, 21-23; Yohanes 13:21-30)

¹²Un endo ketaré witu um praya'an kuman um Brot Déi' Rinagian, sé tou Yahudi kimotor si domba megheghenang un oras si Opo' Empung minondolé sé néné moyang néra aki tana' Mesir. Witu endo ketaré ti'i, sé murit-murit ni Yesus dumiwagh wia ni Sia, "Guru, aki wisa ung kepa'ad ni Guru pewewéan ami ung kekanen for un endo sela ta ya'ay?"

¹³Wo si Yesus maker sé muritNa, "Mangémo aki kota. Aki'tu kamu mé'lekan karia ni esa tuama kareghas mapesa'an tempayang u tinou'anoud. Wo ni kamu tumundumo ni sia. ¹⁴Wo sa sia muntep witu walé esa, ni kamu kasi'i muntep witu. Kawus ni'tu kamu tumudu' wia si mekawalé ti'i ku'ay, 'Si Guru ami timudu' wia ni kami. Wisa un tampa pekekahanNa karia né murit-muritNa wia un endo sela ya'ay?' ¹⁵Wo itudu' mokan ni mekewalé ti'i wia ni kamu un esa tampa sela aki wela atas. Aki'tu um waya pakénta néimo sadia, wo ni kamu sumadia mokan ung kanenta!"

¹⁶Kawus ni'tu, sé dua murit ti'i mamémé mangé aki kota. Kewewia lako aki'tu, ni séra dua minekéilek um waya ni'tu, masuat wo u néi tudu' ni Yesus wia ni séra. Wo isadia néra ung kekanen pekekahan néra mekasa mawadi-wadi witu un endo sela ti'i.

¹⁷Kéiwengi angé, si Yesus wo sé mapudu' wo dua muritNa méi witu un tampa ti'i. ¹⁸Kareghas séra minumpé' makan witu, Yesus tumudu', "Nyaku tumudu' wia ung kamu, na'an si esa wia ni kamu ya'ay mehehianat wia Nyaku. Si tou ti'i minumpé' makan mawadi-wadi karia Nyaku."

¹⁹Kéitadinga angé ni'tu, un até néra minarawoy. Wo séra mata'sa dumiwagh wia ni Sia, "Guru, déi' nyaku ku'a?"

²⁰Yesus sumawat, "Si tou ti'i, esa wia un antara ni kamu mapudu' wo dua ya'ay. Si dimened um brot witu un esa cawan kariaKu. ²¹Udit si Rinté' Ni Tou maté masuat wo u néi pantik né nabi-nabi um pu'na witu Kitab Suci. Ta'an si tou si himianat wia si Rinté' Ni Tou wuted un ukumanna. Awes taré si tou ti'i déi' néi duasé wia dunia ya'ay."

Yesus wo sé murit-muritNa sumiwo perjamuan

(Matius 26:26-30; Lukas 22:14-20; 1 Korintus 11:23-25)

²²Un oras ni Yesus karia né muritNa makan, si Yesus méndo um brot wo sumombayang tumudu' makasé wia si Opo' Empung, wo panimbi-nimbi'enNa um brot ti'i. Kawus ni'tu wéténgenanNa wia ni séra wo tumudu', "Um brot ya'ay un awakKu, éndon wo kaneno."

Si Yesus wo sé murit-muritNa simiwo perjamuan

²³Kawus ni'tu si Yesus méndo u cawan, ni Sia sumombayang tumudu' makasé wia si Opo' Empung wo iwéNa wia ni séra. Wo um waya néra melep witu cawan ti'i. ²⁴Si Yesus tumudu' kasi'i wia sé murit-muritNa, "Un anggor ya'ay daa'Ku. Un daa' ya'ay néi katoa' for kumeted u janji ni Opo' Empung wia sé tou. Pé'ndon daked sé tou toro maslamat. ²⁵Nyaku tumudu' wia ni kamu, Nyaku déi'mo melep anggor, ta'an sa si Opo' Empung Makwasamo du'an si Raja, un oraso ni'tu Nyaku melepo un anggor weru."

²⁶Kawus ni'tu, séra kumantar ung kekantaren pujian wo séra mangé sumosod aki toka Zaitun.

Yesus mapeta'u si Petrus mekekélong sa sia kumenal si Yesus

(Matius 26:31-35; Lukas 22:31-34; Yohanes 13:36-38)

²⁷Wo si Yesus tumudu' kasi'i, "U iman niu kaoghé, nu um pu'na si Opo' Empung timudu' wia si nabi Zakharia ku'ay,

'Pepepaténku si gembala, wo sé domba-dombana ikasera.' ³⁹

²⁸Ta'an sa Nyaku minatémo wo tumou sumoup, pu'na'anKu kamu mangé aki Galilea."

²⁹Wo si Petrus tumudu' wia si Yesus, "Ma'an pé um waya néra metetéitéi wia si Guru, ta'an nyaku koman déi' metetéíntu."

³⁰Wo kuan ni Yesus wia ni sia, "Petrus, Nyaku tumudu' wia niko. Un endo ya'ay, wengi man ya'ay, déi' pé kimukuk mekadua si ko'ko', niko kimélongomekatedu sa niko kumenal Nyaku."

³¹Ta'an si Petrus simawat man, "Ma'an kasi'i nyaku udit maté mawadi-wadi karia ni Guru, nyaku déi' kumélong sa nyaku kumenal si Guru." Wo sé murit-murit ni Yesus wadina kasi'i minatunduan timudu' un téíntu.

Yesus masombayang mena Getsemani

(Matius 26:36-46; Lukas 22:39-46)

³²Kawus ni'tu si Yesus wo sé murit-muritNa mawiamo aki esa uma mena toka Zaitun, ngaran un uma ti'i Getsemani. Wo si Yesus tumudu' wia ni séra, "Ni kamu mumpé'mo wi'ay, Nyaku mangé sumombayang aki senauka ti'i." ³³Wo tawanNa si Petrus, Yakobus wo si Yohanes tumundu mawadi-wadi kariaNa. Un oras ni'tu, un atéNa mapendamo rawoy, wo déi'mo sedap um papendamenNa. ³⁴Wo Sia tumudu' wia ni séra, "Un atéKu rawoyo rumaé, papendamen du'anokan si mepepatémo. Ni kamu mento'mo wi'ay wo dumukadukado."

³⁵Kawus ni'tu si Yesus kumélang toyo'. Ni Sia kumepa witu un tana' wo sumombayang, pé'ndon sa toro Sia déi'mo tumanggong pendrita'an ung kéilekanNa. ³⁶Kuan ni Yesus, "Ya Abba,⁴⁰ ya Ama'. Katudu'Ku mo, waya man toro siwon ni Ama'. Sa toro éndono um pendrita'an ya'ay wia Nyaku. Ta'an déi' ilélé' ung kepa'adKu, ilélémo ung kepa'ad ni Ama'."

³⁹14:27 Zakharia 13:7

⁴⁰14:36 Abba ti'i musuat sa matawa ama' ka'pa matawa papa witu bahasa Aram.

Yesus sumombayang mena Getsemani

³⁷Kawus ni'tu si Yesus mawuri wia sé tedu muritNa ti'i, wo Sia mé'lek séra timekelo. Sia tumudu' wia si Petrus, "Petrus, niko néi katekel ku'a? Niko déi' toro ku'a dumuka-dukad ma'an senajam man?

³⁸udit kamu pa'ad sumiwo u néi tudu'Ku, ta'an un tou miu déi' keted. Ni'tumo, dumuka-dukado wo sumombayango pé'ndon kamu déi' kagoda'an sumiwo dosa."

³⁹Kawus ni'tu si Yesus mangé sumoup sumombayang masuat wo ung kewéit. ⁴⁰KéiwuriNa angé sumoup wia sé tedu muritNa, élekenNa séra néimo katekel sumoup nu séra tempa tekelo rumaé. KéipoloNa angé séra, ni séra déi'mo meta'u metetudu' apa wia ni Sia.

⁴¹Kawus ni'tu si Yesus mangé sumombayang ung katedu. KéiwuriNa angé sumoup kasi'i wia ni séra, Sia tumudu', "Héi! Néi pé katekel kasi'i kamu? Toromo, witumo un orasna. Samo éleken, sé tou mesesrakan si Rinté' Ni Tou wia sé tou daked sé berdosa. ⁴²Rumondoro! Méimo kita mangé. Si mehehianat wia Nyaku maéimo."

Yesus kinaingka'an

(Matius 26:47-56; Lukas 22:47-53; Yohanes 18:3-12)

⁴³Un oras si Yesus matarndem kampé, méié si Yudas, si esa wia sé mapudu' wo dua muritNa. Ni sia minawadi sé tou daked meeingka' si Yesus. Sé tou daked ti'i, nena'an se minawaé sabél wo nena'an kasi'i sé minawa kayu pewewéwé. Ni séra méi witu nu séra pinerénta né tunduan imam-imam, ahli-ahli Taurat wo né tu'a-tu'a. ⁴⁴Déi pé minéié witu séra, néimo pepeta'u ni Yudas wia ni séra, "Si tou si pesesionganku padingNa, ni Sia mo si musti ingka'en niu. Kawus ni'tu, iwadi miu wo dukaden mekalé'os."

Yudas sumiong wia si Yesus

⁴⁵Yo kewewia néra witu, si Yudas rengan man rimémpé' wia si Yesus wo tumudu', "Guru!" Kawus ni'tu sia sumiong wia si Yesus. ⁴⁶Wo sé tou ti'i rengan man mingka' ni Sia.

⁴⁷Ta'an si esa tou karia ni Yesus sumawut u sabélna wo wira'enna si tou ni Imam Sela ti'i, ta'an timena man un dunteng ni tou ti'i akad maretas.

⁴⁸Wo si Yesus tumudu' wia ni séra, "Nyaku déi' tou léwo', yo ta'an kamu musti méi mingka' Nyaku minaké sabél wo kayu? ⁴⁹Susud endo Nyaku

éleken niu maajar witu ung kelasan Bait Ni Opo' Empung, ta'an Nyaku déi' ingka'en niu witu. Ta'an wayamo angé, nu u néi pantik witu ung Kitab Suci musti mamoali." ⁵⁰Wo um waya né murit-murit ni Yesus tuméitéi tumeda'u ni Sia.

⁵¹Un oras ni'tu, na'an si esa tarétumou minaké man roko' dumidung un awakna. Ni sia manundu-nundu si Yesus aki dou'. Wo sé tou witu meeingka' ni sia, ⁵²ta'an u roko'na man ung kinaingka'an néra, wo ipido'na u roko' wo tuméitéi timangkol.

Si Yesus mena um pengadilan agama

(Matius 26:57-68; Lukas 22:54-55, 63-71; Yohanes 18:13-14, 19-24)

⁵³Kawus ni'tu, si Yesus iwadi néra mangé witu walé ni Imam Sela. Wo um waya né tunduan imam-imam, tu'a-tu'a wo sé ahli-ahli Taurat rimansak witu. ⁵⁴Kareghas ni'tu, si Petrus matundu si Yesus aki dou' akad mena ung kelasan ni Imam Sela. Wo aki'tu sia mumpé' rumapit karia né pengawal-pengawal wo sia rumarang.

⁵⁵Sé tunduan imam-imam wo waya né anggota Mahkamah Agama mapangélek um bukti pé'ndon si Yesus toro ukumen patén, ta'an séra déi' minekéilek um bukti. ⁵⁶Daked sé tou simaksi towo mesesala' wia si Yesus, ta'an waya um patudu' néra déi' matena'an.

⁵⁷Kamurian angé, sé pira sé simaksi towo tumudu', ⁵⁸"Tinadinga ami si tou ya'ay matudu' ku'ay, 'Iro'atKu um Bait Ni Opo' Empung u siniwo ni tou, wo witu roro tedu na endo siwonKu Bait Ni Opo' Empung wadina, u déi' siniwo ni tou.' " ⁵⁹Ta'an waya u néi tudu' néra kasi'i ti'i déi' minatena'an.

⁶⁰Kawus ni'tu, si Imam Sela rumondor witu un uned sidang wo dumiwagh wia si Yesus, "Samo tadinganNu! Kadaked sé tou timoké Niko. Wo Niko déi' rekén mabéla un touMu?" ⁶¹Ta'an si Yesus minenes man, ni Sia déi' simawat apa-apa.

Wo si Imam Sela dumiwagh kasi'i wia si Yesus, "Niko ku'a si Mesias, si néi janjié ni Opo' Empung méi meseslamat wia ni kita? Niko si Rinté' Ni Opo' Empung?"

⁶²Wo si Yesus koman sumawat, "Nyaku mo tu. Éleken niu mokan si Rinté' Ni Tou mumpé' witu senauka kenawan si Mahakwasa, wo ni kamu kasi'i mé'lek Sia méi witu un atas awan aki sorga."⁴¹

⁶³Kéitadinga ni'tu, si Imam Sela minoupi' rumae, ni'tumo rindi'enna un dambungna nu moupi'mo rumae, wo sia tumudu', "Apa pé kasi'i kita merlu si saksi? ⁶⁴Tinadinga miu mo sa Sia minangkat un touNa mamoali Rinté' Ni Opo' Empung. Ni'tu mahojato wia si Opo' Empung. Wo kura ku'a sa ilélé' ung kamu?"

Wo um waya néra minaesano sa si Yesus musti ukumen patén. ⁶⁵Kawus ni'tu, na'an sé pira tou kimetarémo dumuda' wia si Yesus. Peneten néra roko' um werenNa wo wewén, wo séra dumiwagh, "Héi! Samo Ko tumudu'é, sipa si minewé Niko?" Kawus ni'tu, sé pengawal kasi'i méwé ni Sia.

Petrus makatedu kumélong sa kumenal si Yesus

(Matius 26:69-75; Lukas 22:56-62; Yohanes 18:15-18, 25-27)

⁶⁶Kareghas ni'tu, si Petrus witu pé ung kelasan ni Imam Sela, wo méié si babu' wewéné ni Imam Sela witu. ⁶⁷Kéiélekna angé si Petrus mararang witu un api, pinena'una mekalé'os ung ghio ni Petrus wo tumudu', "Niko ku'a si mawadi-wadi karia ni Yesus tou Nazaret ti'i?"

⁶⁸Ta'an si Petrus kimélong man, "Déi' katudu'ku wo déi' keta'uanku apa um patudu'mu." Kawus ni'tu Petrus mangé aki lelengko'an mena um walé ni Imam Sela ti'i. [Un oras ti'i, pas si ko'ko kumukuk]

⁶⁹Witu, si babu' ti'i miné'lek kasi'i si Petrus, wo sia tumudu' wia sé tou witu, "Ni sia mo si esa si matundu-tundu si Yesus." ⁷⁰Ta'an si Petrus kimélong man kasi'i.

Déi' uré angé, sé tou witu tumudu' wia si Petrus, "Déi'mo simala' koman, niko mo si esa wia ni séra, nu niko tou Galilea!"

⁷¹Ta'an Petrus simumpa man taré, "Demi si Opo' Empung! Nyaku déi" kumenal si tou patudu' miu ti'i!"

⁷²Kawus angé si Petrus tumudu' téintu, si ko'ko' kumukuko kadua. Wo sia ikaghenang u néi tudu' ni Yesus wia ni sia, "Déi' pé mekadua

⁴¹14:62: Daniel 7:13

kimukuk si ko'ko', niko kimélongo mekatedu sa niko kumenal Nyaku." Wo si Petrus mamé'.

Si Yesus sinidang witu saru-saruan ni Gubernur Pilatus

(Matius 27:1-2, 11-14; Lukas 23:1-5; Yohanes 18:28-38)

15 ¹Kéiayaé, waya né anggota Mahkamah Agama néimo kauntep karia né tunduan né imam-imam, tu'a-tu'a Yahudi wo sé ahli-ahli Taurat rimansak wo minaes'a'an mepepaté si Yesus. Kawus ni'tu séra ma'kes si Yesus wo israhkan wia si Gubernur Pilatus.

²Kéiwia lako wia si Pilatus, Pilatus dumiwagh wia si Yesus, "Butul ku'a Niko si Raja né tou Yahudi?"

SawatNa, "Niko angé si timudu' téintu."

³Wo sé tunduan imam-imam tumoké sa si Yesus dakedo simiwo u léwo'.

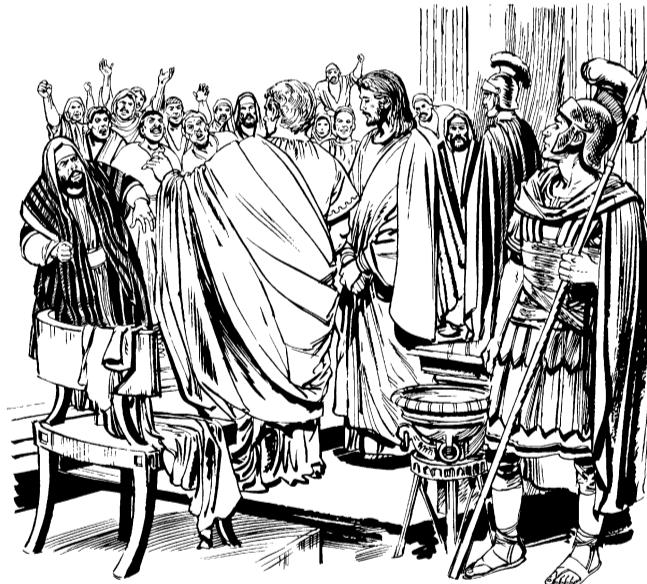
⁴Pilatus kasi'i dumiwagh wia ni Sia, "Samo tadinganNu! Téintu kadaked u néi toké néra wia Niko. Wo Niko déi' mebebéla un touMu?"

⁵Ta'an si Yesus minenes man, ni Sia déi' simawat apa-apa akad si Pilatus mé'rang.

Yesus minekéilek ukumen paten

(Matius 27:15-26; Lukas 23:13-25; Yohanes 18:39--19:16)

⁶Susud un ta'un, sé tou Yahudi sumiwo un endo sela néra megheghenang un oras si Opo' Empung minondolé sé néné moyang néra aki tana' Mesir. Wo witu um praya'an ti'i, si Pilatus mabébas si esa tou witu um bui. Si tou si néi bébasna ilélé' ung kepa'ad né tou Yahudi. ⁷Wo un oras ni'tu, na'an si esa tou, mekengaran Barabas. Ni sia néi untep witu um bui mawadi-wadi karia né tou wadina, nu séra limawang wia sé pemerénta Romawi, ni séra minapaté sé tou. ⁸Wo sé tou daked ti'i mangé wia si Pilatus. Séra makué wia ni sia pé'ndon ipido' si esa tou witu bui, masuat wo um pinasiwona.

Yesus witu saru-saruan ni Gubernur Pilatus

⁹Wo si Pilatus dumiwagh wia ni séra, "Ni kamu pa'ad ipido'ku si Raja Yahudi miu ya'ay?" ¹⁰Pilatus dumiwagh téintu, nu sia meta'u sa sé tunduan imam-imam makonor wia si Yesus, ni'tumo séra sumrakan si Yesus wia ni sia.

¹¹Ta'an sé tunduan imam-imam maruy sé tou daked mepepakué wia si Pilatus pé'ndon ibébas si Barabas wia ni séra.

¹²Wo si Pilatus dumiwagh sumoup wia ni séra, "Yo sa téintu, apa ku'a musti siwonku wia si tou si pakuan niu raja né tou Yahudi ya'ay?"

¹³Séra kumérét kasi'i, "Salipeno angé Sia!"

¹⁴Wo si Pilatus dumiwagh kasi'i wia ni séra, "U léwo' apa ku'a u siniwoNa?"

Ta'an ni séra kasi'i wales man makérét rangat, "Salipeno angé Sia!"

¹⁵Kamurian angé, si Pilatus mido' si Barabas nu ni sia pa'ad sumenang sé tou daked ti'i. Wo préntan ni Pilatus sé pengawalna cumambok si Yesus. Kawus ni'tu, iwadi néra si Yesus mangé ipesesalip."

Sé suraro maghiogho si Yesus
(Matius 27:27-31; Yohanes 19:2-3)

¹⁶Kawus ni'tu, iwadi né suraro si Yesus mena ung kelasan istana ni Pilatus. Wo séra tumawa sé suraro sé karia néra ti'i rumansak witu.

Sé suraro maghiogho si Yesus

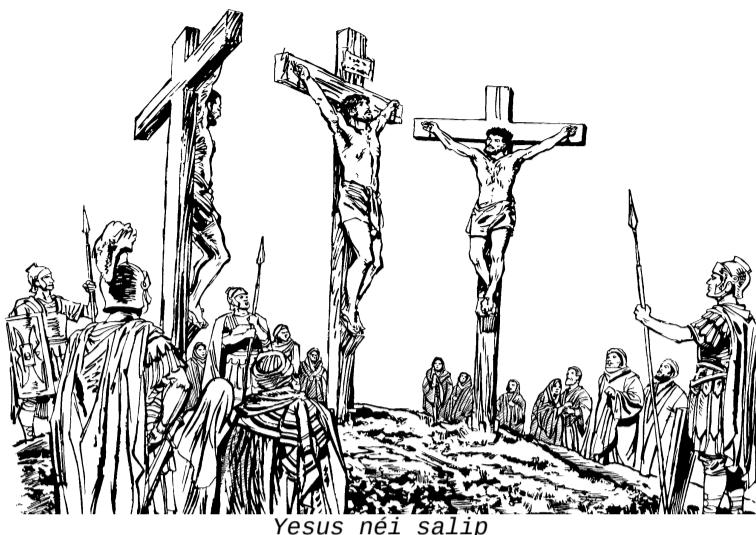
¹⁷Wukan néra mo ketaré un dambung ni Yesus wo Sia saduyan néra karia u juba pars masuat wo um papakén né raja-raja. Kawus ni'tu séra sumiwo um panga-panga koki' u manura mamoali mahkota, wo ipaké witu un udu ni Yesus. ¹⁸Kawus ni'tu séra mapura-pura sumighi' wia ni Sia, wo séra tumudu', "Si ya'ayo, raja né tou Yahudi!" ¹⁹Ni séra masadu-saduyan méwé un udu ni Yesus karia ung kayu wo dumuda' pé kasi'i wia ni Sia. Kawus ni'tu séra kumurur, mapura-pura sumighi' wia ni Sia. ²⁰Kawus séra ghumio-ghio ni Sia, wukan néra u juba pars um pinakéNa, wo ipaké néra sumoup un dambungNa. Wo iwadi néra Sia mondol aki ung kota ipesesalip.

Sé suraro sumalip si Yesus
(Matius 27:32-44; Lukas 23:26-43; Yohanes 19:17-27)

²¹Kareghas séra makélang mondol aki kota Yerusalem, ni séra méilekan wo si esa tou, mekengaran Simon. Si Simon ti'i tou Kirene, si ama' ni Aleksander wo ni Rufus. Ni sia minéié aki esa tampa mena luar ung kota taré meeuntep witu ung kota ti'i. Wo sia paksan né suraro-suraro mesa'an ung kayu salip ni Yesus. ²²Iwadi néra si Yesus aki esa tampa, ung ngaranna Golgota, un arti ni'tu, 'Un tampa tangkorak'. ²³Aki tampa ti'i, sé suraro miné wia si Yesus un anggor sinewok undam.⁴² Un undam ti'i um paento' ung kumenit, ta'an si Yesus so'o melep. ²⁴Kawus ni'tu, isalip néra si Yesus. Wo séra sumawut lot mepepangélek sipa wo sipa si mekéilek un dambung-dambungNa ti'i.

²⁵Oras angé jam siow wo'ndo, séra sumalip si Yesus. ²⁶Mena un atas udu witu salip ni Yesus pinakuan papang pinantikan ku'ay, 'Si ya'ayo si raja né tou Yahudi'. U néi pantik ya'ay pinaké néra mamoali alasan mesesalip ni Sia. ²⁷Ni séra kasi'i sumalip sé dua prampok minasenauka'an karia ni Yesus. Si esa witu senauka kenawan ni Yesus wo si esa witu senauka kawii. ²⁸[Nu tu téintu, minagenapo u néi pantik witu ung Kitab Suci, u néi pantik ti'i ku'ay, "Ni Sia ikarékén witu antara né tou léwo'."]

⁴²15:23 Un undam ya'ay mekengaran mur. Mur ya'ay masuat wo u seding maketé wo sa kanen ka'pa elepen toro paento' u mapendam kumenit.

Yesus néi salip

²⁹ Sé tou sé madangkoy witu mahina lako si Yesus. Séra mahina ni Sia manguyu-nguyung wo matudu' wia ni Sia, "Héi! Ung kuanNu kiné Niko toro rumo'at um Bait Ni Opo' Empung wo siwon sumoup witu roro tedu na endo. ³⁰ Sa udit Niko toro sumiwo téintu, samo Ko tumumpaé witu ung kayu salip ti'i wo sumlamat un touMu!"

³¹ Sé tunduan imam-imam wo sé ahli-ahli Taurat mahina kasi'i si Yesus. Ni séra metetudu'an, "Si tou wadina slamatenNa, ta'an un touNa déi kaslamatanNa! ³² Sa udit butul Sia si Mesias, si raja ami tou Israél, ni Sia musti tumumpaé witu ung kayu salip ti'i, pé'ndon kami toro mé'lek wo mercaya wia ni Sia." Sé dua tou sé néi salip mawadi-wadi karia ni Yesus mahina kasi'i ni Sia.

Yesus minaté

(Matius 27:45-56; Lukas 23:44-49; Yohanes 19:28-30)

³³ Tangkompo' um waya daéra ti'i minengi witu jam mapudu wo dua lelambo' akad jam tedu wengindo. ³⁴ Wo pas angé witu jam tedu wengindo, si Yesus kumérét maké um bahasa Aram, "Eloi, Eloi lama sabakhtani?" un arti ni'tu, "Opo' Empung, si Opo' EmpungKu, ta'an si Opo' Empung tumeda'u Nyaku?"

³⁵ Kéitadinga ni'tu, sé pira tou sé rimondor witu matudu', "Samo tadingan, ni Sia matawa si nabi Elia, si paake-aker ni Opo' Empung um pu'na." ³⁶ Wo na'an si esa tou marewe-rewek mangé lumesok ung gabus witu roro anggor karsem wo isewen witu ung kayu. Kawus ni'tu iwéna witu wiwi ni Yesus pesesepsepen. Wo si tou ti'i tumudu', "Wayamo angé, panto'en wo elekenta, sipa si mekata'u méié si Elia metetumpa ni Sia."

³⁷ Wo si Yesus kumérét rangat, kawus ni'tu Sia maté.

³⁸ Wo na'an kasi'i um witu roro um Bait Ni Opo' Empung un esa roko' pampélé sela um padidung witu Ruang Mahasuci. Pas kepepaté angé ni Yesus, u roko' pampélé sela ti'i minarindi' minamoali dua aki atas akad aki wawa'.⁴³

⁴³ 15:38: Keluaran 26:31-33

U roko' pampélé minarindi' minamoali dua

³⁹Aki Golgota, nena'an si tunduan né suraro si rimondor witu sarusaruan u salip ni Yesus. Kéiélekna si Yesus minaté karia un cara téintu, sia tumudu', "Udit butul, ni Sia ya'ay Rinté Ni Opo' Empung!"

⁴⁰Un oras ti'i nena'an sé pira wewéné sé miné'lek aki dou' si Yesus néi salip. Witu un antara néra na'an si Salome, Maria tou Magdala wo si esa Maria si ina' ni Yakobus muda wo ni Yoses. ⁴¹Ni séra ya'ay sé timundu wo sumelewir si Yesus un oras Sia mena Galilea. Wo na'an kasi'i daked wewéné wadina witu sé minéi mena Yerusalem mawadi-wadi karia ni Yesus.

Yusuf dumeweng u mayat ni Yesus

(Matius 27:57-61; Lukas 23:50-56; Yohanes 19:38-42)

⁴²⁻⁴³Nena'an si esa tou mekengaran Yusuf. Si Yusuf ya'ay tou Arimatea, ni sia anggota witu Mahkamah Agama Yahudi wo daked sé tou masighi ni sia. Sia kasi'i mangento'-ngento' un oras ni Opo' Empung Makwasa du'an si Raja. Un oras si Yesus néi salip witu un endo Jumat ti'i. Kéimerapa angé, si Yusuf minapabran mangé wia si Pilatus mepepakué u mayat ni Yesus ipededeweng. ⁴⁴Kéitadinga ni Pilatus si Yesus minatémo, ni sia miné'rang nu si Yesus karewek minaté. Ni'tumo tawanna si tunduan né suraro wo dumiwagh, "Butul kiné si Yesus minatémo?"

⁴⁵Wo si tunduan né suraro ti'i sumawat, "Butul, tuang. Si Yesus udit minatémo." Kéitadinga ni'tu, lélé'an ni Pilatus si Yusuf méndo u mayat ni Yesus nu ipededeweng.

Yusuf dumeweng u mayat ni Yesus

⁴⁶Kawus ni'tu si Yusuf mangé tumeles roko' puti' ipesesaput witu mayat, wo mangé itumpana u mayat ni Yesus witu ung kayu salip. Wo ididitna u roko' ti'i witu mayat ni Yesus, wo ideweng mena esa goa ung kinorkor witu toka watu. Kawus ni'tu, iwlonna um watu sela ipenet u ronga witu goa ti'i.

⁴⁷Kareghas ni'tu, si Maria tou Magdala wo si Maria si ina' ni Yoses miné'ghenang un tampa dinewengan ni Yesus.

Si Yesus timou sumoup

(Matius 28:1-8; Lukas 24:1-12; Yohanes 20:1-10)

16 ¹Kéiwengi angé un endo sabtu, un endo Sabat dimangkoyo. Ni'tumo si Salome, Maria si tou Magdala wo si Maria si ina' ni Yakobus mangé tumeles dana mawou sedap ipepesirang witu u mayat ni Yesus. ²Wo un endo duminggu, kéiresik angé sindo, séra mangé aki padewengan. ³Mena lalan séra medediwaghan, "Um watu néi penet mena padewengan ti'i kasela. Wo sipa rekén si mewewolon um watu ti'i pé'ndon kita toro muntep?" ⁴Ta'an kéitawi néra angé aki padewengan ti'i, séra mé'lek um watu ti'i néimo kawolon witu un tampana.

Si taréatumou minaké juba puti' minumpé witu padewengan

⁵Kéiuntep néra angé witu roro padewengan ti'i, ni séra néi kakompo' rumaé nu séra mé'lek witu senauka kenawan nena'an si esa taréatumou minaké juba puti' minumpé' witu. ⁶Wo si taréatumou ti'i tumudu' wia ni séra, "Ni kamu ta'kan méindé'! Keta'uanKu sa kamu mapangélek si Yesus, si tou Nazaret si néi salip ti'i. Ni Sia timoumo sumoup. Ni Sia kasi'i déi'mo wi'ay. Samo éleken niu! Nya'ay un tampa winéan u mayatNa. ⁷Yo kewéit, mangémo itudu' wia sé murit-muritNa, wales pé si Petrus, wo ni kamu tumudu' ku'ay, 'Si Yesus timoumo sumoup wo ni Sia minapu'namo aki Galilea. Aki'tu kamu mé'lek ni Sia masuat du'an u néi itudu'Na wia ni kamu.' "

⁸Kawus ni'tu, séra rengan man mondol aki padewengan ti'i wo tuméitéi nu méindé'mo rumaé akad ghumergher. Wo séra déi' tumudu' apa-apa wia sé tou nu un indé' néra.

Yesus minapé'lek un touNa (Matius 28:9-10; Yohanes 20:11-18)

⁹Wo'ndo duminggu, un oras ni Yesus timoumo sumoup, Yesus mangé mu'na mapé'lek un touNa wia si Maria tou Magdala. Maria ti'i pernamo nondolanNa sé pitu sétang. ¹⁰Wo si Maria mangé tumudu' apa u né'lekna wia sé tou sé matundu si Yesus. Séra kareghas maberduka wo maamé'. Aki'tu si Maria cumerita apa u né'lekna. ¹¹Kéitadinga angé un cinerita ni Maria, sa sia miné'lek si Yesus timoumo sumoup, séra déi' mercaya.

¹²Kawus ni'tu, si Yesus mepé'lek un touNa wia sé dua muritNa. Ni séra dua kareghas makélang matoro mena esa wanua. Keturé séra déi' kumenal si Yesus nu un touna minelaéngó déi' masuat wo um pu'na. Ta'an déi' uré angé, kinenalo néra Sia. ¹³Wo séra dua mawuri mangé mapeta'u wia sé karia néra wadina sa séra miné'lekano karia ni Yesus, ta'an sé karia néra kasi'i déi' mercaya.

Yesus mapae'lek un touNa wia sé dua muritNa

¹⁴Kamurian angé, Yesus mepé'lek un touNa wia sé mapudu' wo esa muritNa. Un oras ti'i séra kareghas makan. TinegorNa séra nu keté un até néra déi' mercaya wia sé tou sé miné'leko ni Sia timou sumoup.

¹⁵Wo kuanNa wia ni séra, "Mangémo kamu wia um waya tampa wia dunia ya'ay, wo ipeteta'umo un Abar Lé'os wia um waya né tou. ¹⁶Sipa si mercaya wia Nyaku wo baptisen, ni sia maslamat wo midop akad ung kauré-uré. Ta'an sipa si déi' mercaya wia Nyaku, ni sia déi' maslamat wo ukumen. ¹⁷Sé tou sé mercaya wia Nyaku, séra ya'ay mesesiwo u

mujisat-mujisat ku'ay: mewewoo sé sétang-sétang maké ung ngaranKu, matarndem maké um bahasa wadina u déi' pé perna pakén néra,¹⁸ meeingka' si udé' mabisa wo melep racung ta'an séra déi' makura. Wo isaad u dengen néra wia sé tou saki wo si tou saki ti'i malé'os."

Yesus néi kaangkat aki sorga

(Lukas 24:50-53; Kisah Para Rasul 1:9-11)

¹⁹ Kawus angé si Yesus matarndem wia sé murit-muritNa, Sia kaangkato aki sorga wo mumpé' mena tampa pasighi'-sighi'en witu senauka kenawan ni Opo' Empung.

²⁰ Kawus ni'tu, sé murit-murit ni Yesus mangé aki waya un tampa mapeta'u un Abar Lé'os ni Yesus wia sé tou. Kareghas ni'tu, Opo' Empung sumawang akad séra toro sumiwo u mujisat-mujisat. Wo téintu, sé tou sé miné'lek u siniwo néra meta'u sa un Abar Lé'os ti'i udit butul aki si Opo' Empung wo méi.

Yesus néi kaangkat aki sorga